

İKTİSAT DERGİSİ

Osman Nuri Torun'la Mali Kaynak
Sorunları Konusunda Röportaj

İhracat Potansiyeli Hakkındaki Düşünceler

Prof. Dr. Haydar KAZGAN

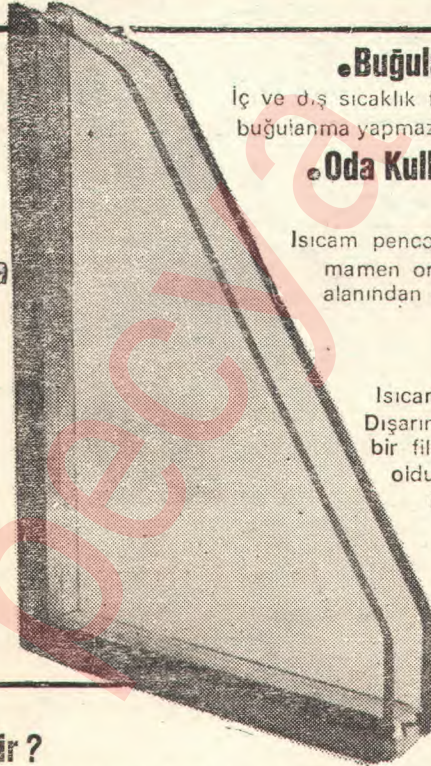
1981 Yılı Bütçe Tasarısı ve Muhtemel
İktisadi Sonuçları

Doç. Dr. Esfender KORKMAZ

Yakıt giderleri belinizi bükmesin
Yeni bir kat alırken pencerelerine bakın

ISI cam®

mı kullanılmış ?.

Yakıttan
%25 - %45 Ekonomi

Isıcam her şeyden önce harika bir ısı yalıtkanıdır. İçin ısı kaybını önler, yakıt giderlerinden %25-%45 ekonomi sağlar

İlk Tesis Masraflarında
Büyük Ekonomi

Isıcam yapıların ısıtmaya ilişkin ilk tesis masraflarında önemli ekonomi sağlar. Yalıtkanlığının yüksekliği sayesinde daha ufak alan ve brülör, daha küçük çapta tesisat, borusu ve daha az radyatör kullanımı kullanılması, normal yapılar da ancak aşırı yakıt sarfıyla ulaşılacak ısıtımını elde etmek için gerektirir.

•Buğulanmaya Karşı En Etkili

İç ve dış sıcaklık farkı 40 dereceyi geçmedikçe buğulanma yapmaz. Sürekli berrak bir görünümlü olur.

•Oda Kullanım Alanından Daha

Yak

Isıcam pencere yakınlarındaki soğuk teması tamamen ortadan kaldırır. Böylece oda alanından daha verimli bir biçimde kullanılabilir.

•Gürültüden Uzak

Isıcam aynı zamanda bir ses yalıtkanıdır. Dışarının rahatsız edici seslerine karşı bir filtre görevi görür. Evde veya işyerinde olduğunca gürültüsüz bir ortamda çalışma ve yaşama olanakları sağlar.

•Pencereler Yok
Kayıp

Isıcam pencereler yoluyla ısı kaybını, harika yalıtkan özelliğiyle en az %50 oranında azaltır.

Isıcam nedir ?

Isıcam, iki cam plakanın çevresel olarak metal bir ara çitayı yardımıyla birbirine bağlanması esaslıdır. Arada kalan hava tamamen kuru olduğundan, bütün dış etkenlerin sızması özel macunlarla önlenmiştir. Isıcam Türkiye Şişe Cam Fabrikaları A.Ş.'nin fabrika garantisine sahiptir.

ISICAM Az yakın,öz ısının.

Cam Pazarlama

Valikonağı Cad. No. 73 NİŞANTAŞ - İSTANBUL Tel: 46 80 27

Cam Pazarlama A.Ş. Türkiye Şişe ve Cam Fabrikaları A.Ş.'nin bir iştiraki

İhtiyaç duyulan bilgi için Teknik Servisimize hizmetinizdedir.
Tel: 46 09 05

ŞUBAT

1981

SAYI

195

CİLT

XXXIII

İKTİSAT DERGİSİ

I.Ü. İKTİSAT FAKÜLTESİ MEHİR CEMİYETİ YAYIN ORGANIDIR.

Yeniden Çıkarken	3
Osman Nuri Torun'la Mali Sorunlar Konusunda Roportaj Ünsal AYSUN	4
Türkiyenin İhracat Potansiyeli Hakkındaki Düşünceler Prof. Dr. Haydar YAZGAN	7
1981 Yılı Bütçe Tasarısı ve Muhtemel İktisadi Sonuçları Doç. Dr. Esfender KORKMAZ	17
Yatırımların Özendirici Yeni Vergi Önlemleri Musa ÖRMECİ	31
Hızlı Nüfus Artışının Yarattığı Ekonomik Sorunlar Prof. Dr. Erdoğan ALKİN	37
1980 Mali Yılı Gayrisafi Milli Hasılası	42

Sahibi : Cemiyet Adına Şeref ÖZGENCİL

Yazı İşleri Müdürü : Ahmet ÖZKAN

Teknik Sekreter : Dilâra TÜFEKÇİOĞLU

Kurucusu : Oktay EMET

Dergi Yürütme Komitesi : Başkan Prof. Dr. Yüksel ÜLKEN,

Doç. Dr. Toktamış ATEŞ, Sedat SANATKÂR, Eren ABACI,

Ünsal AYSUN

Abone Ücreti Yıllık : 600 - 6 Aylık 300 TL. Reklam Tarifesi : Ön Kapak içi 4000 TL.
İç Sahife tam 2.500 TL. İç Sahife yarım 1.250 TL. Arka Kapak içi 4000 TL. Arka
Kapak 5.000 TL. — İdare Yeri : Cumhuriyet Cad. Ceylan Apt. No. 27/6 Taksim—İST.

☎ 44 04 36 - 45 17 52 - 49 89 03 — P.K. 599 Karaköy—İST.

Daha önce başka yerde yayınlanan yazılara ödeme yapılmaz.

Yazılardaki düşünceler yazara aittir.

Gönderilen yazılar yayınlansın veya yayınlanmasın geriye gönderilmez - Fiyatı: 50 TL

Basıldığı yer : Yenilik Basımevi — ☎ 43 55 72

Yeniden çıkarken;

Sayın Okuyucumuz,

12 Eylül 1980 tarihinde Milli Güvenlik Konseyi'nin ilgili kararları uyarınca yayın organımız dergimizin çalışmasını durdurmuştuk. Daha sonra süreç içinde yine Konsey'in "amaçları doğrultusunda ve kamu yararına çalışan derneklerle" ilgili kararı ve Sıkıyönetim Komutanlığımızın izniyle yeniden yayın olanağıımıza kavuştuk.

Dünya'da ve Türkiye'de kapsamlı bir ekonomik bunalımın yaşandığı son yıllarda doğal olarak ekonomik sorunlarla ilgili düşüncelerin, çözümlerin de önemi arttı.

Bir de yeni koşullar içinde Türkiye'de toplumsal ve siyasal yapının yanısıra ekonomik yapının çeşitli alanlarında da yeniden düzenleme sürecine girdik.

Bu koşullarda dünya'daki ağırlıkla Türkiye'deki iktisadi gelişmelerden dinamik bir şekilde haber, veri ve çözümlemeleri içeren «Bağımsız bir iktisat dergisi» sıcak bir ihtiyaç durumuna geldi. Fakat öte yandan ekonomik sorunların yoğunluğu ve karmaşıklığı ihtiyaca cevap verebilecek etkinlikte bir yayın çalışmasını da güçleştirmekte.

Bütün bu koşullarda Kitle Örgütü bünyesinde yayın çalışmasının güçlüklerine rağmen, önümüzdeki sayılarda dergimizin teknik ve içerik yönden etkinleştirilmesine çalışılacaktır. Olanaklarımızın ölçüsünde okuyucularımızda yardımıyla ekonomik düşünce hayatına "katkı"da bulunabilecek canlı bir dergi amacımız olacaktır.

Saygılarımızla

İktisat Dergisi

Osman Nuri Torun (*) ile Mali Sorunlar Konusunda Röportaj

ÜNSAL AYSUN — Sayın Torun, Türkiye ekonomisinde son yıllarda artan ölçülerde kendini gösteren mali kaynak yetersizliği, tasarruf açığı nereden kaynaklanmaktadır?

TORUN — Kamu açısından düşünüldüğünde kaynak yetersizliğinin birinci nedeni, vergilerin 1972 yılından beri hızlanarak devam eden enflasyonun ağır etkisi altında ve geniş ölçüde aşınmış olmasıdır. İkinci nedeni, Kamu İktisadi teşebbüslerin enflasyona ayak uydurup fiyat ayarlamalarını gününde ve piyasa koşullarına göre yapamamış olması veya bu ayarlamaları yapmalarına politik organlar, ilgili bakanlıklar ve hükümetler tarafından izin verilmemiş olmasıdır. Üçüncüsü, taban fiyatları konusunda süreki ve kesintisiz bir politika olmayışı ve taban fiyatlarının bir çok hallerde subvansiyon verme şekline dönüşmüş olmasıdır. Dördüncüsü, KİT'lerde olsun kamu kesiminde olsun genellikle kadroların çok anormal şekillerde yükseltilmiş olması, cari harcamaların bu yüzden büyük meblağlara varmış olmasıdır. Bence bunlar kamu kesiminde kaynak yetersizliğinin başlıca nedenleridir.

Özel kesime gelince, özel kesimde gösterişli tüketim eğilimi çok yüksek, onun için asıl tasarruf yapabilecek olan kesimlerde gösteriş

(*) DPT eski müsteşarı, Türkiye Şişe Cam A. Ş. Mali Koordinatörü.

için tüketim, yüksek gelirin büyük bir kısmını oluşturuyor. Son yıllarda bir diğer eğilim var. Onu rakamlarla ifade etmek herhangi bir yerde bulmak mümkün değil, dışarıya kaçan tasarruflar meselesi. Türkiye'den dışarıya eğer TÜSİAD'ın yaptığı ve 1979 yılı için açıkladığı rakamlar doğru ise bizim bütün ihracatımızın önemli bir kısmı resmi kanallardan geçmiyor. İthalatımızın önemli bir kısmıda resmi kanallardan geçmiyor. Bu kadar büyük bir sızma varsa dışarıda önemli bir sermaye birikimi var demektir. Yani özel kesimde teşekkül eden tasarrufların önemli bir kısmı Türkiye dışında birikmektedir.

Bütün bunlar tasarruf yetersizliğinin başlıca nedenleri ve giderilme çareleri de bazı tedbirlerin alınmasına bağlı.

AYSUN — Bu durumda yalnız başına mevduat faiz oranlarının yükseltilmesi mali kaynak yetersizliği sorununu çözebilir mi?

TORUN — Hayır, mümkün değildir. Çünkü tasarrufu yaratan gelir fazlasıdır. Gelir fazlası varsa mevduat artabilir. Faizlerin yükseltilmesi tasarrufların şu veya bu kanala akmasını sağlayabilir. Ama tasarrufu artırma açısından önemli bir etkisi olamaz.

AYSUN — 1980 yılı için kabul edilen % 97 lik enflasyon oranı göz-önüne alındığında bugün uygulanmakta olan mevduat faiz oranları negatif sonuç vermektedir, bunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

TORUN — Türkiye'de bugünlerde kısa vadeli tasarruf mevduatına ödenen % 5, uzun vadeli mevduata ödenen faiz % 50 dir. Enflasyon oranı ile karşılaştırdığımız zaman reel faiz oranı kısa vadeli mevduat için % 92, uzun vadeli içinse % 47 gibi negatif olarak büyük rakama ulaşıyor. Bu rakamlarda gösteriyorki % 50 faiz haddi dahi bilinçli tasarruf sahibini mevduat yapmaya teşvik etmez. Tasarruflarını bu faiz hadleriyle ikraz etme yerine mal veya diğer reel gelirlerle bağlamak daha güvenlidir. Hiç değilse negatif faiz ödeme yerine değerini muhafaza etmiş olur.

AYSUN — Bankaların kredi kaynaklarının maliyeti tartışmalara konu olmaktadır. Sizce 100 TL kredi kaynağı bankalara kaç liraya mal olmaktadır.?

TORUN — Bu konuda benim yaptığım bir hesap yok. Onu maalesef söyleyebilecek durumda değilim. Ama bankaların maliyeti bir paçal maliyettir. Bankalara sıfır faizle yapılan mevduat vardır, resmi mevduat, ticari mevduat, düşük faizle bankaların sağladığı kaynaklar vardır; Merkez Bankasından aldıkları reeskont haddi ve diğer kuruluşlardan aldıkları uzun vadeli borçlar vardır. Bir de topladıkları çeşitli mevduat vardır; vadesiz orta ve uzun vadeli mevduat gibi, bunların hepsinin faizleri değişiktir. Onun için bankaların faiz maliyetini şu anda kesin olarak vermeme benim açımdan araştırmam olmadığı için imkan yok. Ama 20 ile 25 arasında olduğu kanısındayım.

AYSUN — Bankaların mevduat faiz oranlarını arttırmaların ardından kredi faizleride % 5 oranında yükselildi. Kredi faizlerinin yükseltilmesi olgusu üretimi fiziksel olarak etkiler mi? Sınai maliyetlerini yükseltir mi?

TORUN — Faiz haddi reel olarak negatifse enflasyon içinde oransal olarak maliyetlere olan etkisi de maliyetleri düşürücü yönde olması gerekir, reel değerler olarak...

Paranın hangi maksatla ve ne kadar süreli kullanıldığı meselesi var. Eğer parayı verimsiz bir şekilde stoklarda veya meselâ, bazı hammaddelerin ve yardımcı maddelerin ithalatında, uzun süre teminat olarak yatırıp bekletme şeklinde kullanıyorsanız bunun maliyeti yüksek oluyor. Eğer parayı normal bir döner sermaye devir hızı içinde kullanıyorsanız o takdirde negatif faizin maliyeti arttırmaması gerekir. Çünkü fiyatlarınız normal şartlar altında faizin maliyete olan etkisinden daha fazla diğer girdilerden gelen maliyetin etkisiyle artacaktır. Yani işçiliklerin diğer hammaddelerin, yardımcı maddelerin fiyatları daha fazla artacaktır.

Aslında özsermayenin ve sabit kıymetlerin maliyeti düşük hesaplanmakta borç alınan kıymetlerin faizinin maliyeti ise piyasadaki şartlarla onlarla kıyaslandığı zaman daha yakın oranlarda hesaplanmaktadır. Çünkü sermaye maliyetini sıfır diye hesap ediyorsunuz. Sabit kıymetlerden gelen amortismanları üç sene, beş sene evvelki değerler üzerinden hesap ediyorsunuz. Bunlar tarihi değerler oluyor. Buna mukabil nakit olarak kullandığınız kısa ve orta vadeli kredilerin maliyete olan etkisini ise bugünkü değerler üzerinden hesap

ediyorsunuz. Bu yüzden faizin maliyete olan etkisi yüksek oluyor. Aslında faiz üretim maliyetinin değil satış maliyetinin bir unsurudur. Satış maliyetine girdiğine göre de çeşitli kuruluşların mali yapılarına göre değişen bir olaydır. Yani sıfır dış kaynakla çalışan müesseseler ile, bütün kaynaklarını yabancı kaynaklardan sağlamış olan müesseselerin maliyet yapıları son derece farklı olacaktır. Bu mali yapının ve bir de kullanılan değerlerin sabit ve cari değerler olmasının yarattığı bir olaydır.

AYSUN — Son sorum selektif kredi uygulaması konusunda. Bildiğiniz gibi bugün teşvik belgeli ihracata dönük yatırımlar için % 29 oranlı orta vadeli kredi uygulanıyor. Sizce bankalar hangi alanlara selektif kredi uygulamalıdır?

TORUN — Bir kere ihracatta uygulanmalı, ihracatta dış ülkelere ve dışardaki firmalarla rekabet edecekseniz bu yapıda. Onun için Dünya pazarlarının koşullarına aykırı maliyetlerle ve maliyet unsurlarıyla çıktığınız zaman rekabet şansını kaybediyorsunuz.

Son zamanlarda ne kadar değiştirdik denilse de devalüasyonlar bizde daima enflasyonlardan sonra gelmiştir. Yani enflasyonun etkileriyle bir ürün yaparsanız, bu ürünü iç piyasada enflasyonun etkisiyle teşekkül etmiş fiyatlarla satarsınız. Dış pazarlarda enflasyon yoktur. Genellik istikrar içindedir, o piyasalar. Oralara yaptığınız satışlardan elde ettiğiniz yabancı parayı enflasyondan etkilenmemişçesine Merkez Bankasına satarsanız. Bu yüzdende bizde yıllardan beri Türk parasını kıymetini koruma mevzuatı ithalatı destekleme ihracatı köstekleme politikası olarak uygulanmıştır. Bununla Türk parasını koruma yerine, aslında geniş ölçüde tahribatına yol açan bir durum yaratılmıştır.

Bunun yanında başta enerji olmak üzere temel mal ve hizmetlerin yatırımları geniş ölçüde teşvik edilmesi lâzımdır. Enerji, ulaştırma habeleşme bunlar bütün sanayinin, ihracat sanayileri de dahil olmak üzere başlıca girdileridir. Bu girdiler üzerinde uzun vadede yapılacak olan yatırımlar, bunların ürünlerinin maliyetinde yapılacak olan ekonomik anlamda sağlıklı indirimler ekonominin uzun vadede daha sağlıklı kalkınmasını sağlayacaktır.

Bundan sonra diğer selektif kredilere geçmek gerekir.

Türkiye'nin ihracat potansiyeli hakkında düşünceler

Prof. Dr. Haydar KAZGAN (*)

GİRİŞ

Türkiye'nin son yıllarda 3 milyar dolar civarında donup kalan ihracatının arttırılabileceği konusunda çeşitli fikirler ileri sürülmektedir. Türkiye'nin ihraç edilecek malı yoktur, gibi kötümser görüşler yanında bu ihracatın 10 milyon dolara kadar çıkarılabileceğini ileri süren görüşler de vardır. Diğer taraftan, bazı iktisatçılar iktisat teorisinin teorik ve çelişkili inceleme usulleri ile rakamlardan da yararlanarak ihracat arttırmadaki olabirlikler üzerinde çalışmalar yapmaktadırlar. Fakat bütün bunların yanında, Türkiye'nin ihracaat olanaklarını iktisat teorisinin belirli sebeplerden dolayı benimsemediği ve hatta inkâr ettiği, teorik kalıpları içine sokmaktan çekindiği bir anlayış içinde ele alana pek rastlanmıyor. 1839 Tanzimat hareketinden bu yana piyasa ekonomisi ve dış ticarete serbestliğin kutsallığına inandırılmış olan Türkiye iktisatçıları zaman zaman bu inançlarını yitirmiş olsalar bile başka çıkış yolu önerilerini dahi dışardan ithal etmeden geri kalmamışlar, kendi çıkış yollarını kendilerinin yaratması gerektiğine bir türlü inanmamışlardır. Böylece Milli iktisat görüşleri

(*) İ. T. Ü. Öğretim Üyesi

de ithal edilen görüşler olarak kalmıştır. Diğer taraftan, planlı ekonomi modelleri üzerinde yapılan çalışmalar, öne sürülen görüşler, genellikle ihracattaki başarısızlıkları plan hedeflerinden sapmanın doğal bir neticesi olarak kabul etmektedir. Oysa, Türkiye de bugün ihracattaki başarısızlık ve bu başarısızlığı önleme yollarını tarihsel gelişimi içinde ele almak ve buna göre de bazı somut ve pragmatik çıkış yolları aramak zamanı gelmiştir. Biz bu yazıda bu yönde bazı düşünceleri bir araya getirmeye çalışacağız.

1 — Türkiye’de tarihsel gelişimi içinde ihracaatçılık

1740 Kapitülasyonlarını oluşturan andlaşma metinlerine baktığımız zaman Türkiye’nin o yıllarda Batı’dan ithal ettiği malların kalem olarak beş altıyı geçmediğini buna karşılık 30 kalem ihraç malına sahip olduğunu görmekteyiz. Kapitalizm veya sanayi devrimi öncesinde Osmanlı İmparatorluğu Batı’ya ve Doğu’ya mamül mal ihraç ederken imalat teknikleri yanında, dış pazar tekniklerini de bilen ihtisas sahibi bir tébaya malik idi. Bu devirde ihracaatın yine büyük bir kısmı Fransız, İngiliz, Hollanda ve Venedik, Genova gemileri ile yapılmasına rağmen, malları ile birlikte bu gemilerde pazarlara giden, alıcı ile anlaşmalar yapan azınlıklardan oluşan bir teba vardı. Bu teba, şurası bir gerçektir ki, 1920’lere kadar ihracat faaliyetini en zor koşullar altında yürütmüş, hatta zaman zaman Batı’ya kapitülasyonlar çerçevesi içinde verilen tavizlere karşı çıkmıştır. O kadar ki, zaman zaman siyasi nedenlerle Batı ile işbirliği halinde olan azınlıkların karşısında menfaatlerini bu işbirliğini bozmada göre bir kısım azınlıklar bir karşı güç oluşturmuşlardır. Nitekim 1838 kapitülasyonlarında Batı kapitalizminin Osmanlı üretici ve ihracaatçısına vereceği zararları dile getirenler yine azınlıklar olmuştur. Osmanlı İmparatorluğunda İslam-Türk üreticinin Tanzimatla başlayan idari reform hareketleri ile devlet kapısına kapılanmak alternatifi ortaya çıkınca, Batı kapitalizminin rekabetinden zararlı çıkanlar üretici ve ihracaatçı azınlıklar olmuş ve bu şekilde alternatifsiz kalınca büyük bir direnç göstermişlerdir. Bu direnç fayda vermeyince bunlardan büyük bir kısmı Batı ile işbirliğine girmek zorunda kalmışlar ve bu şekilde azınlıkların hakim olduğu ithalatçılık İmparatorluğun en kârlı ve riski de o kadar düşük faaliyeti haline girmiştir. Gerçekte Türkiye’de ithalatçılık 19. asrın ikinci yarısından itibaren günümüze kadar sadece

ticari sermayenin en emin ve verimli uğraşı olarak kalmamış, en bilgili ve becerili kişileri kendine çeken bir faaliyet dalı olmuştur. Ancak zaman zaman ithalat olanaksızlıkları ortaya çıkınca ihracat ve üretim alanlarına sermaye ile birlikte ihtisaslaşmış insan gücü transferi mümkün olmuş, fakat yine de her zaman olduğu gibi, bugün de ithalat ihtisaslaşmış işgücü monoposiyonu elde tutmayı başarmıştır.

19. asrın ikinci yarısından sonra büyük ölçüde banker ve bankalarla işbirliği yaparak devleti devamlı borçlandırma bahasına daha fazla ithalat yapma olanağını bulan iş adamları, memleketin iktisadi hayatına tamamen hakim oldukları gibi, zaman zaman elçilik, nazırlık, danışmanlık gibi görevlere de atanmışlar, nişanlar, madalyalar almışlar ve hatta memleketin dış ve iç politikasında en büyük baskı unsurları olmuşlardır. Tamamen azınlıkların oluşturduğu bu zümre yanında küçük üretici, zanaatkâr ve geleneksel ihracat usullerine bağlı tüccarlar zaman zaman direniş göstermelerine rağmen, güçlülerle olan etnik bağları ve hatta bazı hallerde aile ilişkileri ve kilişenin aracılığı ile sonunda uzlaşmışlar ve bir kısmı kaderlerine razı olmuş, diğerleri de ortak veya memur olarak baskı gurubuna teslim olmuştur.

1908 Devriminden sonra İttihat ve Terakki Cemiyetinin (fırkasının da diyebiliriz) milli üretici, sanayici ve tüccar oluşturma çabaları Trablusgarp, ve Balkan harplerinin de etkisi ile fikir hareketi olarak süratle genişlemiş, fakat ekonomik olanaksızlıklar sebebiyle de gerçekleştirilememiştir. Diğer taraftan, yabancı şirket ve bankaların desteği ile bu ithalatçı tüccar zümresi bu millileşme hareketini de kısa zamanda kontrol altına almıştır. İttihat ve Terakkinin bir kısım ileri gelenlerinin kafa yapıları ve yaşantıları bu zümreninkiler ile eş olduğundan, kısa zaman bu millileşme hareketi iki yüzlülüğü dolayısıyla, hiç bir olumlu sonuç vermemiştir. Fakat buna rağmen bir milli iktisat fikri zihinlere girmiştir. Genellikle yerli sanayi ve zanaatları himaye ile yabancı malların ithalini kabil olduğu kadar azaltmak ve ihracatı teşvik etmek ve bütün bunları da Türk-Müslüman bir üretici ve tüccar sınıfı oluşturarak yapmak şeklinde ortaya çıkan bu milli iktisat düşüncesi, 1918 bozgunundan sonra da başlayan siyasi kurtuluş ve birlik düşüncelerinin alt yapısı olarak daha yaygın hale gelmeye başlamıştır.

Cumhuriyetin kuruluşu ile birlikte kapitalisyonların ortadan kal-

dırılması milli iktisat düşüncesinin bir iktisat politikası olarak benim-
senmesine olanak vermiş ancak 1930 yılına kadar ihracaatı arttırmak
yerine ithalatın egemen olduğu bir politikadan vazgeçilememiştir. 1914
yılına kadar Osmanlı İmparatorluğunun zirai ve sinai mallarını
üretmek ve ihraç etmek faaliyetini sürdüren azınlıkların memleketi
terk etmiş olmaları kalanların da bir kısım imtiyazlarını ellerinden
alınması dolayısı ile Cumhuriyetten sonra ihracat faaliyeti durakla-
mıştır. Buna karşılık çok daha kârlı olan ithalat bu defa büyük ölçü-
de el değiştirerek İttihat ve Terakki'nin oluşturduğu İslâm-Türk tüc-
carları tarafından başarı ile yürütülmüştür. Gerçekte bu tüccarların
bir kısmı 1918 den sonra İstanbul ve İzmir'in elden gittiği düşüncesi
ile sermayelerle birlikte Almanya, Avusturya ve hatta İtalya'ya gide-
rek orada faaliyetlerini sürdürmeye başlamışlar, fakat hiçbir başarı
gösterememiştir. Kurtuluştan sonra dönüp gelerek kayıplarını telafi
etmek ve azınlıkların boşalttığı yerlere yerleşmek olanağını bulmuş-
lar ve Ticaret Odalarını ele geçirerek Ankara'daki yeni hükümeti de-
vamlı rapor ve muhtıralarla 1914 den evvelki ithalat ve ihracaat rejimi
ve gümrük tarifesini uygulamaya zorlamışlardır. Cumhuriyet Hükü-
metinden istediklerinin çoğunu elde etmelerine rağmen, iç piyasanın
daralmış olması ve dış kredi sağlamada eski azınlıklar kadar başarı
göstermemeleri yüzünden, az sonra patlak veren Dünya Ekonomik kri-
zi ile büyük bir darbe yiyen bu tüccarlar, umduklarını bulamamışlardır.
Bu sebeple tıpkı 1838 kapitülasyonlarından sonra olduğu gibi Türk-
İslam tüccarların ekserisi ve bunların yanlarında çalışan bütün mek-
tepliler Ankara'da kurulmakta olan yeni Cumhuriyet bürokrasisine
memur olmağa başlamışlardır. Böylece 1908 devriminde Türk-İslam
tebanın da tüccar, zanaatkâr ve sanayici olmasını sağlamak için giri-
şilen o heyecanlı kampanya 1930 ların başlangıcında nihayet bulmuş-
tur. Böylece 1930 ları takip eden yıllardaki devletçilik bir taraftan ken-
di çıkış sebebini yaratırken, diğer taraftan geride kalmış olan azın-
lıklar tekrar Türkiye'nin ithalat ve ihracaat piyasasında kendilerini
göstermeğe başlamışlardır. Dünya krizinin sona ermesi ile açılan iş-
ler İkinci Dünya harbi sonuna kadar olan devrede azınlıkların Cum-
huriyet neslinin Türkiye'de özel sektörünü içte ve dışta temsil ettik-
leri bir gerçektir.

İkinci Dünya harbi sonrasında, bir taraftan rejim tartışmaları ve
diğer taraftan dış yardımların (özellikle Marşal yardımı) özel kesim
ile kamu kesimi arasındaki paylaşılması ile uygulamalar 1950 yılına

kadar sürüp giden bir durgunluk devrine sebep olmuştur, denebilir. Fakat 1950 deki siyasi iktidar değişikliği ile birlikte, bu defa 1908 de olduğu gibi, içerden gelen ve etnik yönü olan tüccar, iş adamı sanayici yaratma politikası yerine dış yardımlarla şartlandırılan liberal gelişme politikası uygulanmasına geçilmiştir. Gerçekte bu sıralarda milli ekonomiyi kalkındırma Türk-İslam unsurunu ekonomide egemen kılma politikaları açıkça belirtilmediği, hatta iktidar partisinin programında böyle bir şey dahi yazılı olmadığı halde, demokratik dengeler gücünün oluşması ile azınlıklara alternatif olarak da kısa zamanda Türkleşen ve büyüyen bir özel sektör oluşmaya başlamıştır. Böylece 1930'ların vasıflı insangücü kullanmada devletin monopsonist durumu tersine dönmüş ve hızla gelişen özel seketörün eleman ihtiyacı devlet kadrolarından karşılanmaya başlanmıştır. Diğer taraftan, mühendis ve iktisatçı, muhasebeci yetiştiren yüksek okul ve üniversitelerden çıkan gençlerin her yıl artan bir oranı özel kesimde iş bulmak ve hatta bu kesimi tercih etmek olanağını bulmaya başlamıştır.

1 — 1950-1960 Türk özel sektörü ve Türk dış ticareti

1950-1960 yılları arasında Türk dış ticaretin tarihinde hiç görülmemiş bir iniş çıkışa sahne olmuştur. 1953 deki zirai mahsül patlamasının sağladığı ihracaat geliri ile ithalatta liberasyona gidilmiş, fakat aradan 4 yıl geçmeden iç fiyatlar ve iç talebin artması dolayısıyla ihracaatın ithalatı karşılaması mümkün olmamış ve Türk ekonomisi hızlı gelişmenin döviz dar boğazında düğümlenmesi gibi, bir çıkmaza girmiştir. Ancak, bu devrede ısrarla devalüasyondan kaçınıldığı için, ithalatçılık iç fiyatların artması neticesi en yüksek kârlılığı sağlayan faaliyet olmuştur. Döviz darlığı dolayısıyla araya giren kredili ithalat sistemi kabaran iç talep sebebiyle ithalatçılara ve bunların uzantısı olan sanayici ve tüccarlara büyük rantlar sağlamıştır. Buna karşılık, paramızın dış kıymetinin ihracaat için sabit tutulması artan iç fiyatlar sebebiyle bu faaliyet kolunu en çok riskli bir duruma getirmiş ve ancak ihracaat karşılığı dövizlerin bir kısmını dışarda kullanmak olanağına sahip çıkanlar bu riskin karşılığını alabilmişlerdir.

Netice olarak, bu dönemde özel sektör özellikle ithalat faaliyetine yönelmiş, bu faaliyet kolunda yeni isimler yeni firmalar ortaya çıkmıştır. Daha sonra ithal olanaklarının tükenmesi ile bu kimseler

ve firmaların ithal ikamesi sanayiine yöneldiklerini görmekteyiz. İç piyasanın genişlemesi ve zirai mahsul fiyatlarının süratle artması netice, değişmeyen kambiyo kuru ile ihracat olanağı ortadan kalktığı için, ihracatçı kesim de iç pazara dönük faaliyete yönelmiştir.

Bu dönemde ithalatçılığın, en kârlı faaliyet olması, banka kredileri ve zirai mahsullerin fiyatlarının artması neticesi büyük çiftçilerin ellerinde biriken fonlar, geçmiş ithalat faaliyetlerinin getirdiği kazançlar, gibi finansman olanakları yanında en becerikli bilgili ve tecrübeli elemanların bu faaliyet kolunda kullanılması, 1914 deki durumun geri gelmesi gibi bir yoruma konu olabilir. Ancak, bu defa azınlıkların ve yabancıların yerini büyük ölçüde Türklerin aldığını görmekteyiz. Bu itibarla bu devreyi dış ticarete millileşmeye başlangıç dönemi olarak kabul edebiliriz.

Ancak bu dönem de çok kısa sürmüştür, denebilir. Döviz darboğazının öngörülmemiş olması bu millileşme hareketini 1957'lere doğru tam anlamı ile bir darboğaza sokmuştur. Döviz darlığına rağmen kredili ithalat ile bir nevi gizli ithalatın gerektirdiği dış ilişkileri kurabilenlerin yine azınlıklar olduğunu saptamak mümkündür.

Bu devrede kaçırılan en büyük fırsat, ithal olanaklarının kısıtlanması dolayısıyla ithal ikamesi sanayiinin kurulmasına gösterilen çabaların ihracaatı arttırma yönünde de kullanılmamasıdır. Hükümet, kalkınma ve gelişme için gerekli olan ithal mallarının fiyatını yükseltmemek için devalüasyondan kaçınırken, ihracaatı teşvik yollarını denememiştir. Böylece, bu süratle gelişme döneminde bütün iktisadi faaliyet kolları birbirine bağlı olarak gelişirken, ihracat bunun dışında kalmıştır. Bu sebeple de gelişme çok ağır iktisadi ve politik sonuçlar yaratmıştır. Bu dönemde Türkiye'nin ihracat potansiyelinin ölçülüp dünya piyasalarına iç piyasadaki gelişme oranında girmek olanakları araştırılmış olsaydı sanayileşme ile birlikte gelişen bir ihracat potansiyeline kavuşulmuş olunabilirdi.

2 — Plânlı devrede ihracat sorunu

1963 yılından itibaren uygulamaya konulan dört kalkınma planında da ihracat bir döviz sağlama sorunu olarak kalmış, ihracat potansiyelinin oluşturulması akla dahi gelmemiştir. Bu potansiyelin oluşturulması sadece plan hedefleri içinde ihraç edilebilir malların

döviz getirisi olarak azamileştirilmesi değil, dış piyasaların etüdü, dış pazarlamada içde ve dışda örgütlenme ve Ortak Pazar ile diğer dış ticaret anlaşmalarının ihracaata yönelik hüküm ve uygulamalarının ciddi bir şekilde ele alınması olarak belirlenebilir.

Herşeyden evvel şunu açıklamak lâzımdır ki, Türkiye plânlı dönemde bu planlara rağmen, kaynaklarını kötü bir şekilde kullanmaya devam eden bir ülke olmuştur. İleri gelişmiş ülkeler kaynaklarını sonuna kadar zorlayarak kullandıkları için, ancak üstün ve yeni teknolojiler sayesinde ihracat mallarında bir arz elastikiyeti sağlayabildikleri halde, Türkiye uygulamaya koyduğu teknolojilerden tam bir şekilde istifade edememiş, bunları düşük kapasite ile çalıştırmıştır. Oysa, kapasiteleri kullanma olanağı bir ürün fazlası yaratacaktır ve bu iç fiyat seviyesine etki yapmayan bir ihracaat olanağı sağlayacaktır.

Bu iddiamızı başka bir yönden de doğrulamayabiliriz. Örneğin beş altı yıl içinde 5 milyon ton fazla buğday üretmeğe muvaffak olan ülkemiz bu seviyeye bir iki yıl evvel ulaşmış olsaydı buğday ithali yerine ihracaata geçebilirdik. Diğer taraftan nasıl ki pamuk yerine, pamuk ipliği ihracı artan katma değer oranı ile ek bir ihracaat geliri sağlıyorsa, bazı madenlerin işlenmesi de aynı olanağı verecektir. Ayrıca bugün ürettiğimiz demirin % 70 ni inşaat için kullandığımızı düşünürsek de demir üretimi ile ilgili olarak ek bir ihracaat potansiyeli yaratmak olanağına sahibiz yargısına varabiliriz. Şöyle ki demir mamüllerine yönelik bir sanayi bize daha fazla katma değer yaratacağı gibi, ihracaat olanaklarımızı da arttıracaktır.

Ülkemizde ekonomik planlama ile ihracaat hedefleri konusundaki boşluklar ve uyumsuzluklar dış pazarlara dönük üretim hedefleri konusunun ihmal edilmiş olması ile açıklanabilir. Bir memlekette ihracat malı dünya piyasalarındaki fiyatı ile içerde satılabilen ve bir üretim fazlası olan bir maldır. Başka bir deyişle içerde talebi karşılayan bir üretim hacmini aşan mallardır. Bugünkü demokrasilerde içerde fiyatı yüksek tutarak veya bizde olduğu gibi, ihracat edilen mala ihracaat primi verilerek malın iç piyasa yerine dış piyasada satılmasını sağlamak gelir bölüşümünü geniş halk kitleleri aleyhine çevirdiği içinde, pek revaç bulmamaktadır. Ancak memleketimizde bu sistem böyle bir ihracaat ile aksi takdirde ithal edilemeyecek daha önemli bir malın ithaline olanak sağlamak şeklinde yorumlanmaktadır. Yalnız sistem yaygınlaştırdığı zaman bu tercihler sistemi de dejenere ol-

makta, örneğin içerde talebi ve önceliği olan bir mal ihraç edilerek yerine hiç de önceliği olmayan ve küçük bir azınlığın refahına hizmet eden mallar ithal edilmiş olmaktadır. Nitekim son yıllarda piyasada halkın refahına öncelikle katkı yapan bir takım malların fiyatı devamlı arttığı halde, ihracaat primi ile bu mallar ihraç edilmiş ve yerine vitrin süsleyen mallar ithal edilmiştir. Vatandaşların çoğu et, pirinç, basma v.s. malları satın almak için kuyruklarda beklerken vitrin süsleyen mallarda görülmemiş bir bolluk sürüp gitmiştir.

Planlı devrede ihracatımızın gelişmemesine sebeplerden biri de ihraç edilebilir mal yokluğunu bir bahane olarak kullanmak olmuştur, denebilir. Oysa bu doğru değildir. Zira birçok mallarda iç talebin doyma noktasını aştığı ve refaha etki yapmayan tüketim sapmasına sebep olduğunu söyleyebiliriz. Örneğin bugün Türkiye’de tüketilen sebze ve hatta pamuklu dokuma ve bez (özellikle yatak çarşafı v.s.) fert başına tüketim miktarı olarak dünyada ön sıraları almamızı sağlamıştır. Buna karşılık et tüketimin de dünyada son sıralardayız, kâğıt tüketiminde de öyle. Şu halde sebze satıp et satın almak, pamuklu bez satıp, kâğıt almak zorundayız demektir. Fakat böyle bir dış ticaret rejimi refahımızı arttıracak halde bunun için hiçbir planlı çalışma yapılmamıştır. Tabii burada et ithal etmek yerine sebzecilik kadar et üretimini teşvik etmek de bir alternatiftir.

Planlı dönemde ele alınmış olan ihracat varsayımı da doğru çıkmamıştır. Zira ihracaat bir teknik meseledir ve işletmecilik dalında çok önemli bir yer tutmaktadır. İhracaatta uzmanlaşmış firmaların teşekkülü gerekmektedir. Bu firmaların uzmanlaşmış yönetim ve uygulayıcı kadrolara sahip olması ve devamlı olarak iç ve dış piyasaları kontrol ve etüd etmeleri gerekir. Nitekim bugün çok uluslu şirketlerin bile, tek satıcı oldukları hallerde dahi ihracaat bölümleri en uzmanlaşmış kadrolarla donatılmıştır. Oysa Türkiye malını ihraç etmekte, yabancılar bizim malımızı satın almaktadırlar. Başka bir deyişle Türkiyede ihracaat yapanların kazancı iç piyasanın sömürsüne dayanmakta, dünya piyasasında satıcı olarak kazanç sağlamada hiçbir başarı göstermemektedirler. Hatta denilebilir ki, bu dünya piyasasında içerde malı satın alırken sağladıkları kazançların bir kısmını dışarda elden çıkarmak zorunda kalmaktadırlar. Oysa ihracaat yapmak ancak «ticari» kârlar sağlandığı takdirde bir iktisadi faaliyettir. Bu anlamı ile Türkiye’deki ihracaat geliri bu önemli paydan

devamlı yoksun kılmıştır. Bu durumda alıcıların bizim ihracatçılar karşısında sadece güçlerine dayanan bir alıcı tekeli kurmaları doğaldır. Böylece ticaret kazançlarını tamamen elimizden almış olmaktadırlar.

İhracat dğier bir yönü ile üretim-stok ilişkisinin en iyi bir şekilde düzenlenmesine planlanmasına da bağlıdır. Özellikle rekabetin en yoğun olduğu ürün pazarlarında spekülâtörlerin kazancı bu üretim stok planlamasını yapamayan ülkelerin cebinden çıkmaktadır. Nitekim bugün birçok ihraç malımızın alışılmış ihraç zamanlarından farklı zamanlarda ihracaatının denenmesine veya bu yolda stok-satış planlaması düzenlemesine geçmek zamanı gelmiştir. Böylece % 10'a kadar varabilen fazla hasılat elde etmenin mümkün olduğunu başka memleketlerin deneylerinden anlamaktayız. Hele bazı mallarda dünya çapında sıralamada ön sıralarda geldiğimiz halde hâlâ alıcının alım planlarına uymak zorunluğunda kalmamızın bize neler kaybettiirdiğinin hesabını bile bilen yoktur.

Dış ticaretteki ötedenberi özel kesim tarafından ileri sürülen bürokrasi engellerine gelince. Acaba bütün bu engeller bir anda kaldırılrsa ve ihracaatı düzenleme ticaret odalarına bırakılrsa ihracat gelirimizin artması mümkün müdür? Özel sektör devletin karşısına böyle bir teklif ile çıkabilir mi? Yoksa bürokrasi engeli bir bahane midir? Bütün bu soruları cevaplandırmak gerekir. Buna da başka bir yazıda değinmeğe çalışacağız.

Türkiyede ve bütün dünyada

İhracat ve ithalat işlemlerinizi,
döviz, mevduat ve kredi hesaplarınız
ve diğer bütün bankacılık işleriniz için
Akbank'ı tercih ediniz.

Akbank, bütün dünyadaki birinci sınıf muhabirleri
ile işbirliği yapmak suretiyle emrinizdedir.

AKBANK

1981 yılı Bütçe Tasarısı ve muhtemel iktisadi sonuçları

Doç. Dr. Esfender KORKMAZ (*)

1981 yılı bütçesinin ekonomi üzerindeki etkisi nasıl gerçekleşecek? Ülkenin çözüm bekleyen sorunlarına yardımcı olabilecek mi? Bu sorunların cevabı, kısmende olsa, yine bütçenin yapısı, diğer bir ifade ile gelir ve harcama bileşiminin analizi yoluyla çıkarılabilir.

Bu yazıda, bütçenin gelir ve harcamalarının analizi, devlet faaliyetlerinin üç temel amacı açısından değerlendirilmeye çalışılacaktır. Devlet faaliyetlerinin bu temel amaçları şunlardır :

— Ekonomide kaynakların rasyonel dağılımını ve iktisadi büyümeyi sağlama;

— Toplumun kabul ettiği bir adalet anlayışı içerisinde, gelir dağılımını sağlama.

— İktisadi istikrarı sağlama, diğer bir ifade ile enflasyon ve durgunluğu önleme.

Bütçe bu amaçların gerçekleşmesinde kullanılan bir maliye politikası aracıdır.

Şüphesiz ki, maliye politikası tek başına ekonomiyi yönlendiremez. Diğer iktisat politikaları ile birlikte ve bu politikalarla uyumlu

(*) İ. Ü. İktisat Fakültesi Öğretim Üyesi.

olarak kullanılırsa ancak etkili olur. Ayrıca bu etkilerin meydana gelmesi için belirli bir zamanın da geçmesi gereklidir. Şu halde bir yıllık bir bütçenin sözkonusu etkisinin de çok sınırlı olacağını dikkatten uzak tutmamak gerekir. Bununla beraber bu sınırlar, bütçenin analizinde, sonucun önemsiz olmasını da göstermez. Çünkü bütçe ile en azından hükümetin takibedeceği iktisat ve maliye politikaları ve bu politikaların ekonominin genel dengesi içerisindeki yeri ve önemi su yüzüne çıkacaktır.

I. 1981 Bütçe Tasarısı ve Kaynak Dağılımına Muhtemel Etkileri

Kaynak dağılımı, ekonomide mevcut kaynakların tasarruf ve tüketim arasında bölünüşünü yatırımların dağılımını ve mevcut yatırım kapasitesinin kullanılma derecesini ifade eder. Devlet vergilerle özel kesimden kamu kesimine kaynak transfer eder. Gerek vergiler gerekse harcamalar, aynı zamanda kamu kesiminin ekonomi içerisindeki büyüklüğünü de belirler. Böylece devlet, önce kaynakların özel kesim ile kamu kesimi arasında bölüşümünü etkiler. Aynı zamanda da, vergi sisteminin bileşimi ve transfer harcamaları yoluyla özel, diğer harcamalarla da kamu kesimi içinde kaynakların istenen alanlara dağılması sağlanmaya çalışılır. Daha sonra ise, kamu kesimi içerisinde hizmetlerin en etkin şekilde görülmesi amaçlanır.

1981 yılı bütçe önerisinin kaynak dağılımı üzerindeki etkilerine, yine bütçe teklifindeki bazı göstergeler ele alınmak suretiyle açıklık getirilebilir.

1981 yılı konsolide Bütçe önerisi şöyledir : (1)

TABLO : I

1981 Mali Yılı, Konsolide Bütçe Ödenek Önerisi (TL)

Genel Bütçe	1.563.943.566.000.—
Katma Bütçe	271.598.338.000.—
Toplam	1.835.541.904.000.—
Hazine Yardımı	253.741.904.000.—
Konsolide Bütçe	1.581.800.000.000.—

(1) Başka kaynak gösterilmediği takdirde, bu yazıdaki rakamlar 1981 yılı Bütçe gerekçesi ve 1980 yılı Ekonomik raporundan derlenerek hesaplanmıştır.

A. Bütçenin büyüklüğü devletin kaynak dağılımına müdahale kabiliyetini gösterir. Ancak kamu kesiminin büyüklüğü iktisadi büyüme ve gelişme açısından en elverişli veya en optimal durum olduğu anlamına gelmez.

1981 yılı bütçe önerisinin cari fiyatlarla 1980 yılı bütçe önerisi olan 770 Milyar liranın iki katından fazla olduğu görülüyor. Bütçe önerisinin bu kadar büyük olması, bunun finansmanının sağlam kaynaklarla, (vergilerle) yapılması ve olumsuz iktisadi sonuçlar gibi meseleler yaratmaktadır. Bu meseleler yeri geldikçe izah edilecektir.

B — 1981 yılı bütçe teklifinde, cari hizmet ödeneklerinin payı % 42,8, yatırım ödeneklerinin payı % 23,8 ve transfer ödeneklerinin payı ise % 33,4 olarak öngörülmektedir :

1981 yılı konsolide bütçe ödeneklerinin ekonomik ayırıma göre dağılımı

Cari Hizmet Ödenekleri	676,8	42,8
Yatırım Ödenekleri	376,8	23,8
Sermaye Teşkili ve Transfer Ödenekleri	528,2	33,4
Toplam	1.581,8	100,0

Kaynakların etkin kullanımı için, cari ve yatırım harcamalarının optimal bir bileşimi gerekir. Gerçekten kamu oyununda genel bir kanı mevcuttur. Cari harcamaları kısip yatırımları arttırmak rasyonel bir davranıştır. Oysaki yatırımlar, belirli bir üretim kapasitesi yaratır. Bu kapasitenin verimli bir şekilde kullanılması için cari harcama yapmak gereklidir. Meselâ, okul binası yapılmış, öğretmen yok veya laboratuvar malzemesi yok, bu durumda eğitimin etkinliğinden de söz edilemez.

Diğer taraftan, enflasyonist dönemlerde cari harcamaların oranını düşürmek, mevcut işlerin görülmesini de engeller. Enflasyonun şiddetli olduğu dönemlerde, kâğıt vb. gibi kısa ömürlü malzemelerin fiyatı devamlı artmaktadır. Cari harcama için yeteri kadar tahsisat yoksa, bahis konusu ihtiyaçlarında görülmesi aksar. Bu durum kamu kesiminde ve çalışma verimliliğini düşürür.

1981 yılı bütçesi içerisinde toplam cari harcamalara ayrılan ödenek konsolide bütçenin % 42,8 ini tutmaktadır. Tablo II'de bu oranın geçmiş yıllar ortalamasından farklı olmadığı görülmektedir.

TABLO : II

**Ekonomik Ayırma Göre Konsolide Bütçe Ödeneklerinin Gelişimi
(Milyar TL)**

	1976		1977		1978		1979		1980		1981	
	%		%		%		%		%			
Cari Hizmet Ödenekleri	69.3	45	79.2	37	93.7	35	169.8	42	313.1	40	42.8	
Yatırım Ödenekleri	48.6	31	78.3	35	82.6	31	116.9	29	196.0	26	23.8	
Transfer Ödenekleri	36.1	23	68.2	30	90.0	34	120.2	29	261.0	34	33.4	
Toplam	154,0	100	225,0	100	406,9	100	770,0	100	770,0	100	100,0	

1981 yılı cari hizmet ödeneklerindeki bir önceki yıla göre artış, diğer yıllardan daha yüksektir. Meselâ 1978 de, cari hizmet ödenekleri 1977 ye oranla % 20,0, 1980 de 1979 yılına oranla % 80,0 lik bir artışı öngörmekte iken, 1981 yılında bu oran % 116,0 olmuştur. Bu durumda tablo II'ten takibedilebilir.

TABLO : III

**Ekonomik Ayırma Göre Konsolide Bütçe Ödeneklerinin artış oranları
(%)**

	Cari Hizmet Ödenekleri	Yatırım Ödenekleri	Transfer Ödenekleri	Toplam
1976	40,5	60,7	18,5	42,1
1977	14,3	60,9	89,0	46,6
1978	20,0	5,4	31,9	17,9
1979	80,0	41,5	33,5	52,7
1980	80,3	67,6	117,0	89,2
1981	116,0	92,0	102,0	105,0

Mamafi geçmiş yıllardaki harcamalar daha çok yatırımlar kısılmak suretiyle gerçekleşmiştir. Bunun yanında yıl sonunda kesinleşen

bütçe harcamalarından cari ve transfer harcamalarının, yıl başında ayrılan ödenekten daima büyük olduğu görülmüştür. Tablo IV den de takibedilebileceği gibi, 1976-1979 yılları arasında yatırım harcamaları, bütçe ödeneğinin altında, Meselâ, 1977 de % 14,1 eksiği ile gerçekleşmiştir. Cari hizmet harcamaları ise 1977 de % 16,3, 1979 da % 81,2 fazlasıyla gerçekleşmiştir.

TABLO : IV

Ekonomik Ayırma Göre, Konsolide Bütçe Ödenekleri İle Fiili Harcamaları Arasındaki Fark.

	1976	1977	1978	1979	1980
B. Ödeneği	69,2	79,1	93,7	169,8	313,1
Cari Hizmetler					
Harcama	67,3	95,4	149,2	251,0	—
Artış	—1,9	16,3	55,5	81,2	—
B. Ödeneği	48,7	78,4	82,6	116,9	196,0
Yatırımlar					
Harcama	40,2	64,3	71,6	108,2	—
Artış	—8,5	—14,1	—9,0	—8,7	—
B. Ödeneği	36,1	68,2	90,0	120,2	260,9
Transfer					
Harcama	49,5	80,6	125,2	249,0	—
Artış	13,4	12,4	35,2	128,8	—
B. Ödeneği	154,0	225,7	266,3	406,9	770,0
Toplam					
Harcama	157,0	240,3	346,0	608,2	1.027,0
Fark	3,0	15,6	79,7	201,3	257,0
Fark Yüzdesi	2,0	7,0	30,0	50,0	33,0

C — Bütçenin bileşimi itibariyle etkinliği yanında, hazırlanması ve uygulanmasında etkin olması gerekir.

Türkiye’de genellikle bütçe ile verilen başlangıç ödenekleri yeterli gelmemekte, yıl sonuna doğru ilâve ödenek talep edilmektedir.

Dolayısıyla bütçenin başlangıç ödeneği ile yıl sonu ödenekleri arasında büyük fark meydana gelmektedir. Meselâ, 1976 yılı itibariyle yıl sonu ödenekleri başlangıç ödeneklerinden % 40, 1979 yıl sonu ödenekleri ise başlangıç ödeneklerinden % 84 oranında fazla olmuştur. Ancak yıl sonunda fiili durum daha da farklı olmakta, bu sefer yıl içinde başlangıç ödeneklerinin yetersiz olduğu gerekçesi ile istenen ödeneklerin hepsi kullanılmamakta ve fiili harcamalar başlangıç ödeneklerinden büyük yıl sonu ödeneklerinden ise küçük olmaktadır (Tablo V).

Bu durum bütçenin hazırlanmasındaki aksaklıkları gösteriyor. Türkiye'de uygulama program bütçe sistemi tekniğine göre, ödenek isteyen daireler, yapacakları harcamaların, faaliyet ve proje itibariyle, fayda ve maliyetini hesabedecek ve bu esasa göre ödenek isteyecektir. fiili durum ise böyle olmamakta, ödenek isteme, ilgili daire ile maliye bakanlığı arasında, pazarlık şeklinde olmaktadır. Bunun için de daireler pazarlık marjını da dikkate alarak ödenek istemektedirler.

Diğer taraftan fiyat değişimleri de yeterince tahmin edilememektedir. Netice itibariyle yukarıda sözü geçen ödenekler ile fiili harcamalar farklı olmaktadır.

TABLO : V

Yıl Sonu Ödeneklerinin, Başlangıç Ödenekleri ve Harcamalarla Mukayesesi

	Yıl sonu ödeneklerinin başlangıç ödeneklerine göre yıl içinde artış yüzdesi	Yıl sonu ödeneklerinin fiili harcamalara göre fazlalık yüzdesi
1976	40,5	38
1977	48,0	39
1978	71,1	32
1979	83,8	23
1980	41,7	6

II. 1981 Yılı Bütçe Tasarısı ve Enflasyon

D — 1981 yılı, konsolide bütçe ödeneklerinde öngörülen artış oranı % 105 dir. Bu 1981 yılının bir enflasyon yılı olacağını peşin olarak kabul etme anlamına gelir.

Gerçekten bütçenin büyüklüğünü tâyin eden faktörlere bakacak olursak, 1981 yılı bütçesinin 1980 bütçesinin 2 katı olmasının sadece fiyat artışlarıyla sağlanabileceği meydana çıkmaktadır.

Bütçenin bir önceki yıla göre büyüme oranını şu faktörler etkilemektedir : 1. Ekonomide, fiyatlar genel seviyesinde meydana gelen artışlar (kamu mal ve hizmetlerinin de fiyatlar arttığından aynı hizmet için daha çok harcama yapılmaktadır), 2. GSMH'nin artması (Gayri Safi Milli Hasıla artarsa kamu gelirleri de artar ve bu kamu harcamalarına da yansır), 3. Kamu harcamalarının Gayri Safi Milli Hasıla içindeki payının artması (kamu sektörünün ekonomideki payının büyümesi).

1980 yılında GSMH'da meydana gelen azalma, 1981 yılı için de önemli bir artışın olamayacağını göstermektedir. Ekonominin iç dinamiği, büyüme hızını bir yılda tersine çevirip, yüksek bir büyüme hızı sağlayacak yeterlikte değildir. Bu durumda 1981 yılı konsolide bütçe de öngörülen artış, GSMH'nin artması etkisi altında değildir.

Yine bugün uygulanan siyasi ve iktisadi politikalar, devletin ekonomi içerisindeki payının artmasını hedef almaz. Esasen 1970 li yıllarda, konsolide bütçe / GSMH oranı genellikle % 20 civarında olmuş, son yıllarda bir artış olmadığı gibi, 1977 yılına oranla bir düşme bile olmuştur (Bakınız tablo : VI).

TABLO : VI

KONSOLİDE BÜTÇE BAŞLANGIÇ ÖDENEKLERİ VE GSMH'DAKİ PAYI

Yıllar	Konsolide Bütçe	GSMH	Cari fiyatlarla Milyar TL. a/b (%)
			d
a	b	c	d
1972	52,0	240,8	21,6
1973	62,7	309,8	20,2

1974	83,9	427,1	19,6
1975	109,2	535,0	20,4
1976	154,2	670,0	23,0
1977	225,7	870,2	26,0
1978	266,3	1.288,6	21,0
1979	406,9	2.178,4	19,0
1980	770,0	3.937,0	20,0
1981	1.581,8	—	—

Şu halde bütçedeki artış, kamu harcamaları / GSMH oranının büyümesi etkisi altında da değildir.

Geriye bütçenin büyümesini tâyin eden tek faktör, fiyatlar genel seviyesinin artması, kalıyor. Esasen, geçmiş yıllar ödenek ve harcamaları sabit fiyatlar incelenirse, (Tablo : VII), bütçedeki büyümenin çok küçük olduğu, hatta ödeneklerde 1978, 1979 ve 1980 yıllarında aksine küçülme olduğu meydana çıkar.

TABLO : VII

**KONSOLİDE BÜTÇE ÖDENEKLERİ VE KESİNLEŞMİŞ HARCAMALAR
ARTIŞ ORANLARI**

	Cari Fiyatlarla		Sabit Fiyatlarla	
	Ödenek	Harcama	Ödenek	Harcama
1973	20,7	27,2	1,2	2,9
1974	33,7	20,8	4,5	—3,3
1975	30,3	—	13,3	25,3
1976	43,0	35,4	21,0	15,8
1977	46,6	53,0	17,0	20,2
1978	17,9	44,1	—18,6	—0,6
1979	52,7	75,7	—4,0	4,5
1980	89,2	62,3	— 2	—
1981	105,0	—	—	—

E — 1970 yıllarda, enflasyonu hızlandıran etkenlerden biri de, bütçenin devamlı açık vermesidir. Özellikle yüksek enflasyon yılları olan 1977, 1978, 1979 ve 1980 yıllarında Merkez Bankası kaynaklarından karşılanan bütçe açıkları da önemli boyutlara varmıştır (Tablo : VIII).

TABLO : VIII

**1970—1980 Yılları İtibariyle Konsolide Bütçe Dengesi
(Milyar TL.)**

	Konsolide Bütçe geliri	İç İstikraz	Bütçe Gideri	Bütçe Açığı	%
1973	59,3	2,8	64,9	—2,8	
1974	73,1	1,7	79,2	—4,4	
1975	107,2	7,4	116,0	—1,4	
1976	143,8	10,0	157,0	—3,2	
1977	187,6	12,5	240,3	—40,2	
1978	308,7	16,9	346,0	—20,4	
1979	525,2	31,0	608,2	—52,0	
1980**	827,0	50,0	1027,0	—120,0	

1980** Tahmin

Kaynak : Bütçe Gelirleri Yıllığı, 1977—1978, S.; 32 ve S. 8 1981 mali
Yılı Bütçe Gerekçesi

Yine 1978, 1979 ve 1980 yıllarında vergi gelirleri elastikliğinde bir düşme olmuştur (Tablo IX). Diğer bir ifade ile, vergi gelirlerinin yıllık artış oranı, GSMH'nin yıllık artış oranının altında kalmıştır. Bu da bütçenin normal kaynaklarla finansmanını sağlayamamış ve açıklar meydana gelmiştir. Oysaki enflasyonist dönemlerde, gelir vergisi tarifesinde, vergi dilimlerde erozyona uğrar ve reel anlamda daha düşük gelir grupları da vergi kapsamına girer, ayrıca vergi yükü artar. Aynı olay, gelir vergisindeki kadar olmazsa da, maktu olmayan diğer vergiler için de bahis konusudur.

**TABLO : IX
VERGİ GELİRLERİNİN ELASTİKLİĞİ**

Vergi Gelirlerinin Yıllık Artışı / GSMH'nin Yıllık Artışı

1970	1,10
1971	1,20
1972	1,00
1973	1,10

1974	0,70
1975	1,80
1976	1,30
1977	1,10
1978	0,97
1979	0,92
1980	0,96

1970—1976 yılları

1. Bütçe gelirleri yıllığı, 1977-1978, s., 7
2. 1976—1980, 1981 Malî yılı bütçe gerekçesi, s., 77'den hesaplanarak

Enflasyona rağmen vergi gelirlerinin elastikliğinin 1 den küçük olmasının tek sebebi vergi kaçırmadır. 1981 yılı için vergi kanunlarında yapılan değişiklikler ve düzenlemelerin vergi gelirlerini artıracığı ve elastikliğin 1 den büyük olacağı tahmin edilebilir. Dolayısıyla 1981 yılında, vergi gelirlerindeki artışın daha yüksek olacağı (1) ve bütçe açığının 1980 yılına oranla azalacağı ümit edilmektedir.

F — Türkiye'de enflasyon yaratan kaynaklardan bir diğeri de Kamu İktisadi Teşebbüslerinin açıklarıdır. KİT'lerin 1981 yılı için tahmin edilen zararı 60 milyon liradır. Bu zararın 1980 yılı için 41,5 milyar lira civarında gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

Ancak KİT'lerin finansmanında olumlu bir gelişme, 1981 yılı için dış kaynaklara önemli bir yer ayrılmış olmasıdır.

KİT'lere Sağlanan Dış Kaynak

1977 =	3,4	milyar TL.	
1978 =	1,5	milyar TL.	
1979 =	42,8	milyar TL.	
1980 =	30,0	milyar TL.	
1981 =	80,0	milyar TL.	(Tahmin (Plânlanan))

Dış kaynaklar döviz darboğazını giderme yanında, yaratacakları

(1) Geçmiş yıllar itibariyle vergi gelirlerindeki artış yüzdesi : 1975=45,8 1976=33,7, 1977=32,4 1978=67,0, 1979=67,6 dir.

karşılık paralarla da bütçe açığını kapamada yardımcı olur. Şu halde 1981 yılı için plânlanan 80 milyar liralık dış proje kredisi, bu miktarda sağlanabilirse, bütçe açısından yararlı olacaktır.

III — 1981 Yılı Bütçesi ve Gelir Dağılımı

Devlet kamu gelir ve harcamaları ve kamu hizmetlerinden faydalananlar, toplumda gelirin yeniden ve adil dağılımını sağlar. Kamu gelirleri içinde gelir dağılımı aracı olarak özellikle artan oranlı gelir vergileri, lüks tüketim vergisi gibi vergilerin önemli yeri vardır. Ayrıca, devlet düşük gelirliilere doğrudan doğruya transfer yapar veya bunların kamu hizmetlerinden bedelsiz yararlanmalarını sağlar. Kamu sektöründe çalışanların ücretleriyle ilgili ayarlama yapmasında gelir dağılımını etkiler.

G — Devletin gelir dağılımında araç olarak faydalandığı transfer harcamaları, ekonomik, mali ve sosyal transferler olarak ayrılır. Bunlardan gelir dağılımını direkt olarak etkileyen burs, yardım, emekli maaşları, gibi sosyal transferlerdir.

1981 yılı transfer harcamalarının, bütçe içerisindeki payı % 33,4'dür. Önceki yıllarda da bu pay şöyle olmuştur :

	%
1976 =	23
1977 =	30
1978 =	34
1979 =	29
1980 =	34
1981 =	33,4

1981 yılı bütçesinde, transfer ödeneklerinin geçmiş yıllar ortalamasına yakın olduğu görülmektedir. Diğer bir ifade ile 1981 yılında transfer ödeneklerinde herhangi bir artış öngörülmektedir. Bunun en azından gelir dağılımını olumsuz yönde etkilemeyeceğini söyleyebiliriz.

H — Personel ödeneklerine baktığımızda, durumun daha farklı olduğunu görmekteyiz. 1975 yılı ile 1981 yılı arasındaki 5 yılda geçin-

me indeksi 8 kat ve memur kadroları iki katına yakın (2) artarken personel ödeneklerindeki artış ise 8 kat bile olmamıştır (% 77) (3). Şu halde kadro artışları da dikkate alınırsa, ortalama memur maaşlarında yarı yarıya bir düşme var demektir.

1981 yılı için, personel ödeneklerinin konsolide bütçe içindeki payı, geçmiş yıllar ortalamasına yakın, % 25,7 dir (Bakınız tablo : X). 1980 yılına göre artış ise % 74, yani konsolide bütçenin artış oranı olan % 105 in altında kalmıştır.

İ — Bütçenin fonksiyonel ayırımı da gelir dağılımı ile ilgili bazı ipuçları verebilir. Aşağıdaki tabloda 1973-1981 yılları itibariyle konsolide bütçenin fonksiyonel ayırımı verilmektedir. Sosyal hizmetler grubu içerisinde, eğitim ve sağlık hizmetleri, sosyal güvenlik hizmetleri yer alır. Eğitim ve sağlık hizmetleri topluma dış fayda sağlayan hizmetlerdir. Sosyal güvenlik hizmetlerinin ise büyük kısmı sosyal transfer şeklindedir.

TABLO : XI
KONSOLİDE BÜTÇE ÖDENEKLERİNİN FONKSİYONEL DAĞILIMI (%)

	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981
Genel hizmetler	28,1	26,6	27,8	30,6	26,5	26,8	23,7	23,5	27,0
Sosyal hizmetler	23,9	25,5	22,8	23,1	19,2	18,2	23,2	22,1	18,1
Ekonomik hizmetler	38,0	39,0	40,5	41,2	50,2	51,3	49,8	46,1	47,3
Devlet borçları	10,0	8,4	8,9	5,0	4,0	3,7	3,2	8,3	7,6
	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Bu vasıfları ile sosyal hizmetler gelir dağılımını olumlu etkileyen hizmet grubudur.

(2) Geçinme İndeksleri :

1968=100 iken, İstanbul için 1975=365,8 ve Temmuz 1980=2.812,9, Ankara için ise 1975=331,4 ve Temmuz 1980=2464 (Bakınız: DİE, Aylık İstatistik Bülteni, 1980 V-VII, S., 89).

Memur kadro sayısı : 1975=742 081 ve 1980 : 1.128.623 bakınız: 1981 yılı gerekçesi s: 86.

(3) Personel ödenekleri, 1975 de 29,7 milyar ve 1980 de 233,0 milyar liradır.

1981 konsolide bütçesi içerisinde sosyal hizmetlerin payından önceki yıllara göre bir düşme görülmektedir. Hatta son on yılın en düşük oranıdır. Bu durum da gelir dağılımını olumsuz yönde etkileyecektir. Ayrıca 1981 yılında da Türkiye'nin eğitim ve sağlık hizmetlerindeki açığı devam edecektir.

TABLO : XII
PERSONEL ÖDENEKLERİNİN GELİŞİMİ

	Personel ödenekleri (Milyar TL)	Konsolide Bütçe İçindeki payı (%)	Bir önceki yıla göre artış yüzdesi
1975	29,7	27	12,0
1976	46,1	30	55,2
1977	48,8	22	5,8
1978	52,8	20	8,1
1979	117,1	29	121,7
1980	233,0	30	99,0
1981	406,8	25,7	74,0

Yatırımları özendirici yeni vergi önlemleri

Musa ÖRMECİ (*)

İçinde bulunduğumuz yılın başında yürürlüğe giren Gelir Vergisi ve Kurumlar Vergisi yasalarının değiştirilen hükümleriyle, yatırımların özendirilmesi bakımından önemli olanaklar getirilmiştir.

Ekonomik kalkınmanın hızlandırılması amacıyla, ilk kez 202 sayılı Gelir Vergisi Yasası ile düzenlenmiş bulunan ve 1963 yılından beri uygulanan yatırım indirimi; ticari ve zirai kazanç elde eden gerçek ve tüzel kişiler ile kooperatifler tarafından yapılan, kalkınma planlarına ve üretimi genişletmeye, verimi arttırmaya, ihracatı geliştirmeye, mahsul ve mamullerin kalitesini islah, kültür seviyesini yükseltmeye, bilimsel ve teknik araştırmalara, çalışma güvenliğini sağlamaya ve yabancı turist celbine yönelik amaçlara uygun bulunan yatırımlara uygulanan bir indirimdir. Ziraatte kullanılan kimyevi gübre ve ilaç tedariki de indirim kapsamına alınmıştır. Yasa hükmüne göre uygulanacak indirim oranı % 30 olarak saptanmış, ancak bu oranın zirai yatırımlar ile bölge kalkınması ile ilgili yatırımlarda % 40, kalkınmada öncelikle bölgelerde yapılan yatırımlarda da % 50 olacağı belirtilmiştir.

1967 yılında 933 sayılı yasa ile yapılan bir değişiklikle indirim oranı en çok % 80 olarak saptanmış, bölgelere ve iktisadi faaliyet sektörlerine göre uygulanacak oranın; bu tavanı aşmamak üzere yıl-

(*) Maliye Bakanlığı Baş Hesap Uzmanı

lık programlarla belirtileceği açıklanmış, ancak bu yasa hükmü Anayasa Mahkemesince iptal edilmiştir.

Diğer yandan, indirimden yararlanacak yatırım tutarının en az 250.000,— TL., bölge kalkınma plânının kapsamına giren yatırımlarla, ülke ekonomisi bakımından ayrı bir önem arzettiği Yüksek Planlama Kurulu tarafından benimsenen alanlarda 125.000,— TL. ve genel olarak zirai yatırımlarda 50.000,— TL. olacağı belirtilmiştir.

Yapılan yatırımla ilgili aktif değerlerin yeni olması diğer bir deyimle ülke içinde kullanılmamış bulunması koşulu yanında, indirimden yararlanabilmek için Teşvik ve Uygulama Genel Müdürlüğüne, «yapılabilirlik raporu» ile başvurmak ve «yatırım indirimi belgesi» almak gerekmektedir.

Ne varki; 202 sayılı yasa, yatırımların özendirilmesini amaçlar-ken önemli bir ayrıcalık da getirmiş ve indirimin yalnızca öz kaynaklardan karşılanan veya sağlanan yatırımlara uygulanabileceğini hüküm altına almıştır. Bunun tek istisnası ziraat sektöründe; çiftçinin, kamu idare ve kurumlarından, bankalardan, Türk Ticaret Kanununa ve özel kanunlara göre kurulan kurumlar, teşebbüsler ve kooperatiflerden aldığı krediler ile sermaye şirketlerinin tahvil ihraçlarına tanınmış ve bunlarda özkaynak sayılmıştır. Böylece özkaynakları geniş olan yerleşmiş işletmeler, özkaynakları yetersiz, ancak gelişme gücüne sahip yeni kurulmuş işletmelere göre önemli bir ayrıcalık kazanmış, borç kaynak bularak yatırım yapan girişimciler bu olanaktan yararlanamamıştır.

Yeni getirilen ve 1981 yılı başında yürürlüğe giren değişiklikler aşağıda başlıklar halinde açıklanmıştır.

a) Gelir Vergisi Yasasında yapılan değişiklikler :

— Hemen belirtelim ki, yukarıda sözü edilen ve ayrıcalık yaratan durum düzeltilmiş ve kaynağı ne olursa olsun, yasada yazılı koşulları taşıyan yatırımların tümüne indirim uygulanacağı yasada yer almıştır.

— Diğer yandan, kalkınmada öncelikli bölgelerde yapılan yatırımlara uygulanan indirim oranı da % 50 den % 60'a çıkarılmıştır. Böylece kalkınmada öncelikli bölgelerde yapılacak yatırımlar daha çok özendirilmiştir.

— «Enerji tasarrufu» sağlamaya yönelik yatırımlar da indirim kapsamına alınırken, «Ziraatte kullanılacak kimyevi gübre ve ilaç tedariki» indirim kapsamından çıkarılmıştır. Son yıllarda önemi gittikçe artan enerji sorununun çözümüne, konuya ilişkin yatırımlar özendirilerek katkıda bulunulmasının düşünüldüğü anlaşılmaktadır. Ziraat sektörüne tanınan kimyevi gübre ve ilaç tedariki konusundaki indirim, vergi yükü çok düşük olan bu kesime tanınan bir ayrıcalık olarak eleştirilmekteydi.

— Günün koşullarına uygun olarak indirimden yararlanacak yatırımın en az 20.000.000,— TL., Devlet Planlama Teşkilâtının hazırladığı bölge kalkınma planının kapsamına giren yatırımlarla, ülke ekonomisi tarafından ayrı bir önem arzettiği Yüksek Planlama Kurulu tarafından kabul edilen alanlarda 10.000.000,— TL. ve genel olarak zirai yatırımlarda 4.000.000,— TL. olacağı koşulları getirilmiştir. Özkaynak koşulunun kaldırılması, yatırımın birden çok yıla yayılmasının mümkün olması ve yatırım maliyetleri gözönüne alınırsa; getirilen tabanın, yeni büyüyen işletmelerin de indirimden yararlanabileceği boyutta olduğu söylenebilir.

— Yatırım konusu aktif değerlerin yurt içi yanında, yurt dışında da kullanılmamış olması koşulu yeni getirilen koşullardan bir diğeridir. Kullanılmış deniz ve hava araçlarının (yüzer havuzlar dahil) ithali halinde, Devlet Planlama Teşkilâtı tarafından uygun görülme koşuluyla, bu tür yatırımlarda indirimden yararlanacaktır.

— Yatırıma başlamadan önce Devlet Planlama Teşkilâtına başvurularak gerekli bilgi ve belgeler tevdi edilmiş olacak ve yatırım indiriminden yararlanabilmek için yasada aranan koşulların varlığı tasdik edilmiş bulunacaktır.

Yasa hükmüne göre; araştırma, plan ve proje masrafları ile arazi temini için yapılan giderler hariç olmak üzere, yatırım ile ilgili her türlü harcamaların başlaması, yatırım başlangıcı olarak kabul edilmiştir. Böylece yatırımların başlangıcı için «harcama esası» getirilmiş olmaktadır.

— Diğer yandan G. V. K. Ek Madde 4'de yapılan değişiklikle yatırım indiriminin uygulanmasına, yatırım konusunu teşkil eden aktif değerlere ilişkin harcamaların yapıldığı takvim yılından itibaren başlanacağı ve indirimden faydalanan miktarı ulaşıncaya kadar de-

vam olunacağı hüküm altına alınmıştır. Eski uygulamada yurt içinde sağlanan değerlere harcamanın yapıldığı yıl, yurt dışında sağlanan değerlere de kati ithalin yapıp aktive girdiği yıl indirim uygulanıyordu. 1981 ve sonraki yıllarda yapılacak yatırımlarda, bu değişiklik nedeniyle, yurt dışından sağlanan değerlere de yurt içinden sağlanan değerlerde olduğu gibi harcamanın yapıldığı yıldan itibaren indirim uygulanacaktır.

— Yapılan diğer bir değişiklikle de indirimden yararlanacak yatırımın, tasdik edilmiş bulunan şart ve sürelerinde değişiklik olması durumunda ne gibi işlemlerin yapılacağı belirtilmiştir. Buna göre yatırımın indirimden yararlanabilmesi için, tasdik edilmiş bulunan şartlar ve süreler dahilinde yapılmış olması esastır.

Tasdik edilmiş bulunan koşullar ve sürelerde olabilecek değişiklik ve gecikmelerin, oluş tarihinden itibaren 1 ay içinde Devlet Planlama Teşkilâtına bildirilmesi ve onayının alınması gerekmektedir. Devlet Planlama Teşkilâtı durumu inceleyerek iktisadi veya teknik zaruretlerle veya mücbir sebeplerden ileri gelen değişiklik ve gecikmeleri kabul edebilecektir.

Başvurunun zamanında yapılmaması veya değişiklik ve gecikmelerin kabul edilmemesi halinde, evvelce yapılan tasdik geçersiz olmaktadır. Doğal olarak, bu durumda yatırımın indirimden yararlanamayacağı açıktır. Yatırımla ilgili koşullar ve sürelerde bir defadan fazla değişiklik veya gecikme olması durumunda, yeni yasa hükmüne göre yeniden yatırım indirimi belgesi alınması gerekmektedir.

b) Kurumlar Vergisi Yasasında Yapılan Değişiklikler :

— Kurumlar Vergisi yasasında yeni getirilen bir hükümle, sermaye şirketleri ile kooperatiflerin, yatırım indiriminden faydalanması kabul edilmiş bulunan yatırımlarının finansmanında kullanılmak ve yatırım indirimi belgesinde bu yatırım için öngörülen süre ile sınırlı kalmak kaydıyla «finansman fonu» adı altında bir fon ayırabilecekleri ve bu fonu safi kurum kazancından indirebilecekleri belirtilmiştir. Ayrılacak fon, Kurumlar Vergisi matrahının % 25'ini ve yapılacak yatırım tutarını geçmeyecek, T. C. Merkez Bankasında açılacak her an paraya çevrilebilir Devlet Tahvili hesabına yatırılacak, çekişler Devlet Planlama Teşkilâtınca düzenlenecek çekiş bölgelerine dayanılarak yapılacak ve yıl içinde fiilen yapılan yatırım tutarını geçeme-

yecek, her yıl kurum kazancından ayrılacak finansman fonları ertesi yıl safi kurum kazancına eklenecektir.

Böylece sermaye şirketleri ile kooperatiflerin, elde ettikleri kazancın % 25'ine kadarlık kısmına, yatırımda kullanmaları koşuluyla bir yıllık bir vergi erteleme hakkı tanınmış ve yeni bir finansman olanağı getirilmiştir.

Onyedi yıllık bir uygulama süresinde, çeşitli yönlerden eleştirilere konu olmuş yatırım indirimi'nin, bu eleştirilerin ışığı altında yeniden düzenlenerek, amacına daha uygun bir nitelik kazandığı söylenebilir. Yapılan en önemli değişiklikle, indirimin uygulanacağı yatırım harcamalarının yalnızca özkaynaklardan karşılanma koşulunun kaldırılmış olması, bu alandaki eşitsizliği gidermekle kalmayıp, yıllardır yatırımcı işletmelerle mali idare arasında anlaşmazlık konusu olan «öz kaynak» tartışmasını da kökünden çözümlemektedir.

Diğer yandan bu değişiklikle, yatırımcı işletmelere önemli mali olanaklar sağlanmıştır. Ortalama olarak, yaptığı yatırımın yarısını özkaynaklarından, yarısını da kredi kullanarak karşılayan bir işletmeyi baz olarak ele alırsak; bu işletmenin yararlanacağı indirim tutarı eskiye göre bir kat daha artmıştır. Örneğin, bu işletmenin % 30 indirim tabi 200 milyon liralık bir yatırım yaptığı varsayımına göre; eskiden hak kazandığı indirim tutarı 30 milyon lira iken, yeni duruma göre 60 milyon lira olmaktadır. Bu yatırımın kalkınmada öncelikli bölgelerde yapılması durumunda ise yararlanılacak indirim tutarı (% 60 hesabıyla) 120 milyon lira olmaktadır. İşletme, üretime başladıktan sonraki yıllarda elde edeceği yada varsa yatırım sırasındaki kazançlarının 120 milyon liralık kısmı için vergi ödemeyecek ve bu vergiler işletme bünyesinde kalacaktır. Son yıllarda yatırım maliyetlerinin gittikçe yükselmesi karşısında, bu olanaklar yatırım maliyetlerini olumlu yönde etkileyerek, yatırımların artmasına katkıda bulunduğu ölçüde, işsizliğin azalması ve üretim artışı sağlanabilecek; böylece Gelir Vergisi Kanununda düzenlenen yatırım indirimi müessesesi amacına ulaşmış olacaktır.

Borusan, çelik ağları ile endüstrimize hayat verir...

... yaşamı sürdüren kan
damarları gibi...
Yurdun dört bucağında
Borusan'la başlar üretim...
... ve Borusan boruları,
profil boruları, yassı çelik
ürünleriyle en sağlıklı ve
yüksek standarda ulaşır...
Kimya, petrokimya, kâğıt,
meşrubat, ilaç, gıda, süt, ev
aletleri, bisiklet, ambalaj,
tekstil ve otomotiv
endüstrisinde..... inşaat
sektöründe makine üretiminde....
mobilya ve dekorasyonda BORUSAN,
çağdaş kalitenin, güvencenin,
estetğin vazgeçilmez unsurudur.

Sanayi borularını,
paslanmaz çelik boruyu,
metal kaplamalı çelik
bantları Türkiye'de ilk kez
gerçekleştiren Borusan,
teknolojik alandaki
öncülüğüyle ve giderek
devleşen satış grafiğiyle,
ulusal ekonomiye de
katkıda bulunan büyük
kurulustur.

BORUSAN

Hızlı nüfus artışının yarattığı ekonomik sorunlar

Prof. Dr. Erdoğan ALKİN (*)

Ülkemizde nüfus artışının yarattığı ya da ağırlaştırdığı sorunlar genellikle ideolojik ve politik yaklaşımlar içinde tartışılmaktadır. Oysa hızlı nüfus artışının ideolojik ve politik nedenlerle karşısında ya da yanında olmak bir tavır, sonuç olarak ortaya çıkan sorunları gerçekçi bir açıdan değerlendirmek ayrı bir tavidir.

Hızlı nüfus artışı ülkenin siyasal gücüne, doğal kaynakların etkin biçimde kullanılmasına, işbölümü ve uzmanlaşmaya, yaygın çağdaşlaşmaya önemli katkılarda bulunabilir. Ancak, küçük yaş grubunun yoğunluğunu arttırarak bağımlılık oranını yükselttiği, emek arzını en yüksek ekonomik faaliyetin bile massedemiyeceği bir hızla genişlettiği, tüketimi yapay olarak uyardığı, önemli oranlarda demografik yatırımlara neden olarak ekonomik yatırımların payını azalttığı, kişi başına gelir düzeyindeki artışı yavaşlattığı, kaynak dağılımını yazdırdığı, hızlı kentleşmeye yol açarak sorunlara yeni sorunlar kattığı da birer yadsınamaz gerçektir. En ılımlı nüfus projeksiyonları dahi yakın gelecekte Türk halkının konut, besin, enerji gibi ilksel fizik gereksinmelerinde ürkütücü boyutları ortaya koymaktadır. Şu halde nüfus artışının ekonomik sonuçlarının tartışılmasında ideolojik ve politik yaklaşımları bir yana koyup sayısal verilere dayanan gerçekçi

(*) İ. Ü. İktisat Fakültesi Öğretim Üyesi

değerlendirmeleri yapmanın en azından sorunların çözümüne katkısını kabul etmek gerekir.

Nüfusun salgın hastalıklar, kıtlıklar, doğal afetler ve sürekli savaşlar dolayısıyla çok yavaş arttığı eski ve orta çağlar boyunca yöneticilerde genellikle **kalabalık ulus** özlemi yaygındı. Bu özlem söz konusu dönemler için haklı nedenlere de dayanıyordu. Örneğin kalabalık uluslar o günkü koşullar içinde, özellikle batı ülkelerinde, askeri ve politik gücün en önemli unsurlarını oluşturuyordu. Ayrıca ilkel emek yoğun üretim tekniğinde etkinliğin birinci koşulu çalışan nüfusun çokluğu idi. Bunun yanında nüfusu çok olan ülkelerde ücretler düşük ve işbölümü yaygındı. Hemen bütün dinlerin ve ahlak sistemlerinin nüfus artışın yanında olması da, yönetici ve ruhben sınıf arasındaki bu konudaki sıkı işbirliğinden kaynaklanmıştır. Ortaçağdan yeni çağlara geçildiğinde onaltıncı yüzyıldan başlayarak batının merkezi devletlerinde politik ve ekonomik rekabetin kalabalık nüfus - ucuz emek ilkesine dayanması aynı zihniyetin devamını sağlamıştır. Bu devletler için gücün kaynağı **altın**, altın birikiminin yöntemi ihracat, ihracat yapabilmenin **yolu düşük** maliyet, düşük maliyetin birinci koşulu da ucuz emektir. Böylece onsekizinci yüzyıl sonlarına kadar hızlı nüfus artışının karşısında herhangi bir fikir oluşmamıştır.

Ancak, onsekizinci yüzyıl sonlarında siyasal ve ekonomik istikrar az çok sağlanıp, sağlık koşulları düzelmeye başlayınca batı ülkelerinde bir nüfus patlaması görüldü. Örneğin B. Franlin bir Amerikan kolonisinde nüfusun göçler dışında 25 yılda iki katına çıktığını gözlemlemişti. Aynı dönemlerde verimsiz topraklara sahip küçük bir adada hızla artan bir nüfusu beslemesi düşünsel bunalımı içinde bulunan İngiliz düşünürlerinden Malthus bu gözlemin etkisinde kalarak meşhur nüfus kanunu ileri sürmüştür. Malthus'a göre nüfus artışı gelire bağlıdır. Geliri artan ulusların nüfusu da hızla çoğalır. Ancak bu hızlı çoğalma, insan sayısı ile besin maddeleri üretimi arasındaki açığı genişletmeye başlayınca nüfus artışı eninde sonunda bir bunalıma neden olarak yine duralıyacaktır.

Malthus daha yaşadığı dönemde yoğun biçimde eleştirildi. Örneğin bazı düşünürler gelir artışının nüfus artış hızını arttıracığına düşüreceğini gözlemlerine dayanarak ileri sürdüler. Gerçekten de batı ülkeleri zenginleştikçe özellikle ondokuzuncu yüzyılın ortalarından başlayarak nüfus artışı yavaşladı. Bu yavaşlama yüksek refah

düzeyi ile birleşince, nüfus artışı bir sorun olmaktan çıktı ve bu konu bir yüzyıl boyunca adeta unutuldu. Bununla birlikte batı dünyasında zenginlik yarışında nisbeten geride kalan bazı devletlerde yaygınlaşan ulusculuk akımlarının temeli olan ideolojilerde kalabalık nüfus doktrinin yine de savunulmuş olduğu bir gerçektir. Aynı şekilde yirminci yüzyılın iki dünya savaşı arası dönemde Batı Avrupa'nın demokrasiden uzaklaşan rejimlerinde de benzer görüşlerin yaygın olduğu göz çarpar.

İkinci Dünya Savaşından sonra bağımsızlıklarını yeni kazanan ülkelerle, ötedenberi bağımsız ama fakir olan devletler az gelişmişlik kavramını gündeme getirdi. Bu ülkelerin çoğunda hızlı nüfus artışı, kalkınma çabalarını sınırlıyordu. Böylece kalabalık nüfusun yarattığı sorunlar yeniden yoğun biçimde tartışılmaya başlandı. Bunun ötesinde Yeni Malthusyenler denilen bir grup düşünür doğal kaynakların sınırlarını gelişmiş ülkeler için de tartışmaya koyuldular. Ancak, hızlı nüfus artışı lehinde olan görüşlerin özellikle az gelişmiş ülkelerde hâlâ ileri sürülmekte olduğu da bir gerçektir. Bunlar şöyle özetlenebilir :

- Nüfus, askeri ve siyasi gücün başlıca kaynağıdır.
- Kalabalık uluslar , doğal kaynaklardan daha etkin biçimde yararlanabilirler.
- Hızlı nüfus artışı, işbölümü ve uzmanlaşmayı genişletir.
- Nüfus artışının yarattığı genç kuşaklar çağdaşlaşmanın yaygınlaşmasını kolaylaştırır.

Dikkat edilecek olursa ilk üç görüşün, yüzyıl önce ileri sürülenlerden pek büyük nitelik farkı yoktur ve aynı ideolojik - siyasal temele dayanmaktadır. Oysa yaşadığımız dönemin dinamik koşulları bu görüşleri az gelişmişlerin gerçekleri ile tutarsız hale getirmiştir. Hızlı nüfus artışının yarattığı ekonomik sorunlar, Türkiye örneği alınarak aşağıdaki biçimde sıralanabilir :

— Hızlı nüfus artışı, Türkiye'de bağımlılık oranını (0-14 yaş grubu ile 65 den büyük yaş grubu toplamının 15-64 yaş grubuna oranı) yüzde 85'e çıkarmıştır.

— Emek arzı hiçbir ekonomik faaliyetin massedemiyeceği hızla genişlemekte ve işsizliğin artmasına neden olmaktadır. Örneğin çok

yakın bir gelecek olan 1985 de sanayide emek arzı fazlalığı 5.5 milyon bulacaktır.

— Nüfus artışı tüketimi uyarıp enflasyonu yapısal bir sorun haline getirirken, sonuç olarak kalkınma çabalarının dayanağı yatırımların başlıca kaynağı olan tasarrufları kurutmaktadır.

— Hızlı nüfus artışı nedeniyle sosyal yatırımların yükünü artması örneğin Türkiye’de Gayri Safi Milli Hasıla içinde yüzde 20 olan yatırım oranının yüzde 8 inin demografik amaçlara yönelmesine neden olmakta ve çok kıt kaynaklarla gerçekleştirilen yatırımlardan ancak yüzde 12 lik bir kısmı ekonomik faaliyete yönelebilmektedir.

— Hızlı nüfus artışı kişi başına refah artışını sınırlamaktadır. Örneğin 1980-1985 döneminde Gayri Safi Milli Hasılanın yılda ortalama yüzde 4, nüfusun yüzde 2.5 artacağı tahmin edildiğinde dönem boyunca gerçekleşen toplam yüzde 25 üretim artışının yarısının nüfus artışı tarafından masedileceği ve kişi başına refahın 6 yılda ancak yüzde 12.5 artacağı görülür.

— Nüfus artışının hızlı olması kırsal kesimlerden kentlere göçü de hızlandırmakta ve kentlerin sorunlarına yeni sorunlar katmaktadır. Örneğin 1985 de Türkiye’de kentsel nüfus oranı yüzde 55’e varacak ve konut gereksinimini toplam 1.5 milyon konuta çıkaracaktır.

— Hızlı nüfus artışı bazı temel besin maddelerinde üretim ile tüketim arasındaki açığı genişletmektedir. Örneğin Türkiye’de, bazı tahminlere göre, 1985 yılında başlıca üretim açıkları, şöyle olacaktır : Buğday — 1 milyar ton, bitkisel yağ — 24 bin ton, pirinç — 50 bin ton, patates — 25 bin ton, şeker pancarı — 200 bin ton, bakliyat — 50 bin ton, süt — 200 bin ton, et — 500 bin ton.

— Nüfus artışı enerji kullanımını da yapay olarak uyarmaktadır. Petrol fiyatlarının hızla yükseldiği bir dönemde bu sorun yepyeni ve ürkütücü bir boyut kazanmıştır. Örneğin Türkiye’nin 1985 yılında ham petrol gereksinimimizin 30 milyon ton olacağı ve bunun da yaklaşık 25 milyon tonluk kısmının ithal edileceği tahmin edilmektedir. Bu ithalatın faturası bugünkü fiyatlarla 5 milyar dolar, yılda ortalama yüzde 8 fiyat artışıyla 7.5 milyar dolardır.

— Hızlı nüfus artışı gelir ve kaynak dağılımını bozmaktadır. Teorik açıklaması olmayan ama istatistik verilerle kanıtlanan bu ol-

guya, gelişmekte olan ülkelerin gerekli özeni gösterdikleri söylene-
mez. Oysa nüfusu hızla artan ülkelerin hem dünya üretiminden gi-
derek azalan oranda pay aldığı hem de kendi sınırları içinde geniş-
leyen bir gelir - kaynak dağılımı yozlaşması ile karşı karşıya kaldık-
ları bir gerçektir.

Bütün bu sorunları karşısında artık tartışılacak bir konu kalma-
dığı ve hızlı nüfus artışının yanında bulunmanın mümkün olmadığı
düşünülebilir. Ne var ki, istatistik verilerle değil ideolojik ve politik
sloganlarla tartışma yapma eğiliminde olanlar her zaman bulunacak
ve nüfus artışının lehinde konuşma fırsatını da bulacaklardır. Dile-
ğimiz bu gibi kişilerin, fikirlerini serbestçe savunmakla birlikte ülke-
nin nüfus politikasının belirlenmesinde etkili olmamalıdır.

1980 Mali Yılı Gayri Safi Milli Hasılası

İFMC
Araştırma ve Etüd Grubu

DİE içinde bulunduğu her yıl için milli gelir tahminini ilk beş aylık bilgilere dayanarak verirken bu yıl 7 aylık verilere dayanarak ilk tahmini vermiştir. Böylece ilk tahmin daha uzun bir dönemin verilere dayandırılarak verilmiştir. DİE'nin ilk yedi aylık bilgilere dayanarak hazırladığı tahminde sabit fiyatlarla GSMH'da %2,2 geirleme, cari fiatlarlada %80,7 gelişme elde edilmiştir. Gayri safi milli hasılâdaki fiat artışı ise % 84,7 dir.

Sektörlerdeki gelişmeler şu şekildedir.

- 1 — Tarım Sektörü : Sabit fiatlarla %2.0 artış elde edilmiştir. Tütün, patates, ayçiçeği, çay ve zeytinde üretim artışı görölmektedir. Bununla birlikte programda öngörülen %5,5'lik sabit fiyatlarla gelişmeye ulaşılammıştır.
- 2 — İmalat Sanayi : Sabit fiyatlarla 1980 yılı için planda öngörülen gelişme hızı %9.0 dolaylarında idi. Yılın ilk yarısında elde edilen bilgilere göre sabit fiyatlarla —%7.3 gerileme tesbit edilmiştir. Cari fiyatlarla gelişme ise %72.4 dür. Sektörün fiyat deflatörü 185.9 olarak bulunmuştur. Tütün tekstil, kâğıt ve basım, makina ve motorlu taşıtlar üretiminde düşmeler görölmüştür. Eylül 1980'nin ortalarından başlayarak grevlerin durdurulması ile

üretimde bir miktar artış beklenmekte ise de yılın son aylarındaki üretim artışı, yılın tümünü tüm ölçüde etkilemeyecektir.

- 3 — İnşaat Sektörü : Sabit fiyatlarla %1.5 gelişme göstermektedir.
- 4 — Ticaret ve Ulaştırma Sektörü : Bu sektörlerdeki gelişme hızları da bilhassa imalat sanayii'nin gerilemesi nedeni ile 1979'un altında kalmıştır.
- 5 — Konut Sektörü : Bu sektörde sabit fiyatlarla %6.5'lik bir gelişme tahmin edilmiştir. Son yıllardaki konut kiralarda meydana gelen artış, bu kadar büyük reel büyümenin oldukça iyimser bir tahmin olduğunu göstermektedir.
- 6 — Dışalım Gelirleri : İşçi gelirleri 1979 yılının altına düşmemiştir, diğer faktör ödemelerindeki artış ilk tahminde bu kesimin geçmiş yılın altına düşmesine neden olmuşsa da, yılın son aylarında görülen işçi gelirlerindeki olumlu gelişmeler bu kesimde bir miktar gelişme sağlayacaktır.

Sonuç olarak, 1980 yılı için verilecek yeni tahminlerde tarım kesiminde pek bir değişiklik olmayacağı, hatta şeker pancarı ve zeytin üretiminde meydana gelecek üretim düşüşlerinin ilk sonucunda olumsuz yönde etkileyeceği sanılmaktadır. İmalat Sanayiinde çok küçük miktarda da olsa olumlu yönde bir gelişme olabilecektir. Dış alım gelirlerinde de küçük ölçülerde meydana gelecek olumlu gelişmeler ilk tahminde elde edilen %2.2'lik gerilemeyi yine küçük ölçülerde azaltabilecektir. Fakat yine sonucun negatif olacağı ve ilk tahmin sonucu olan %2.2'lik gerilemeye çok yakın bir sonuç alınacağı beklenmektedir.

1979 yılı GSMH'sının sabit fiyatlarla hızı programda %6.7 öngörüldüğü halde %0.2 olarak gerçekleşmişti. 1980 yılı içinde programda %6.5 olarak öngörülen GSMH hızı ilk tahminde -%2.2 olarak gerçekleşmiştir. 1980 yılının ilk milli gelir tahminine göre bulunan fiyat deflatörü 184.8 dir. Yıl sonu sonuçlarına göre deflatörün 190.0'ı bulunması beklenmektedir.

Bu sonuca göre cari fiyatlarla GSMH hızının 186.2 yi mutlak rakamlarla da 4.056.120.098.800 TL.'ni bulacağı sanılmaktadır.

1981 YILI İÇİN GSMH NE OLUR?

1980 yılında olduğu gibi Tarım Sektöründe gelişmenin %2.0 dolayında gerçekleşmesi beklenmektedir. Tarımsal ürünler içinde önemli bir konuma sahip olan ve yıllar itibarıyla tarım sektörü gelirini olumlu veya olumsuz yönde etkileyecektir.

1981 yılında ithalat imkânlarının 1980 yılına göre artması beklendiğinden İmalat Sanayiinde 1980 yılına göre bir miktar üretim artışı gerçekleşebilecektir.

İnşaat Sektöründe 1980 yılından farklı bir sonuç beklenmemektedir. Diğer hizmet sektörlerinde ise göreceli olarak artışlar görülebilecektir. Kamu kesiminde personel akımı sınırlandırıldığından hizmetler sektörünün gelişimi çok az olacaktır.

Dış alım gelirinde 1980 düzeyi korunabilirse olumlu bir sonuç olacaktır. İşçi gelirlerinde gelişme önemli bir devalüasyon sonucu beklenebilir.

Sonuç olarak, 1981 yılı programında öngörülen %3'lük sabit fiyatlarla gelişme hızı, tarım sektöründe %2 dolaylarında gelişme hızına ulaşabildiği takdirde %2.0 dolaylarında gerçekleşebilecektir. Tarım sektöründe çok olumlu sonuçların alınması halinde %3.0'lık program hızınada ulaşabilir. Öngördüğümüz sabit gelişme olan %2.0 gerçekleşirse 1979, 1980 yılında olduğu gibi kişi başına gerileme 1981 yılında da sürecektir.

**Sevgili
iktisatçılar...**

**Dergiye ilân
veriniz,**

*

**Dergiye ilân ve Abone
bulunuz,**

*

**Zira bu eser
sizindir !..**

SIFAS
SENTETİK İPLİK FABRİKALARI A.Ş.

ŞİRKET MERKEZİ : Sanayi Bölgesi, BURSA
Tel: 18500-18504 Buro Ata-
türk Card Ticaret Bankası
İş Hanı Kat: 1, Tel: 14439

İSTANBUL BÖRSESİ : Menifistureciler Çarşı-
No. 3501 — 3802,
Aztürk Bulvarı,
Unkapanı, İstanbul
Tel . 22 35 73, 27 72 53

Konforlu ve güvenli yakın ulaşım için:

OTOMARSAN O 309 D Mercedes-Benz midibüs

Bugüne kadar, unlu O 302
Mercedes-Benz otobusleriyle uzun
mesafe yolcu taşıma sorununu
cozan Otomarsan, şimdi de konforlu
ve güvenli yakın ulaşım için,
22 kişilik yepyeni O 309 D
Mercedes-Benz midibüsü
hizmetinize sunuyor

Otomarsan O 309 D Mercedes-Benz
midibüs, il-ilçe, ilçe-köy arası ulaşımı;
fabrika, okul, otel ve çeşitli
kuruluşların personel taşıma hizmetleri;
turizm; otobüs ve uçak terminal
seferleri ve belediyelerin
yolcu taşıma hizmetleri için
en ideal araçtır.

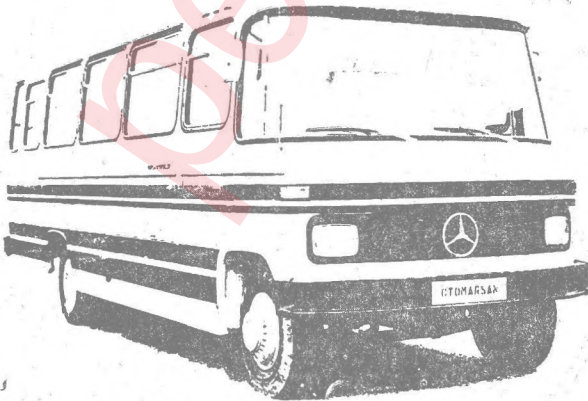
Mercedes-Benz

OTOMARSAN

"Yurt dışına taşan kuruluş"

P.K. 2 Davutpaşa - İstanbul Tel 76 05 55

AKMAR

ÇBS PLÂSTİK BOYA duvarlarınıza kanat gersin...

Korusun duvarlarınızı
o emsalsiz gücüyle ÇBS Plâstik...
Aman vermesin zamana ve
onun yıpratıcı etkilerine...
Duvarlarınız en renkli
en gösterişli, en güzel

günlerini yaşasın
ÇBS Plâstik'in koruyucu
kanatları altında...
ÇBS Plâstik ile mutlu olsun
duvarlarınız, mutlu olun siz
ve yuvanız...

duvarlarınız yıllara göğüs gersin

daha
iyisi
yoktur

ÇBS BOYA-KİMYA SANAYİİ
ve TİCARETİ A.Ş.
Karaköy, Kardeğim Sok. No. 44/3 İstanbul
Telefon: 43 49 55

güçlü yatırım International

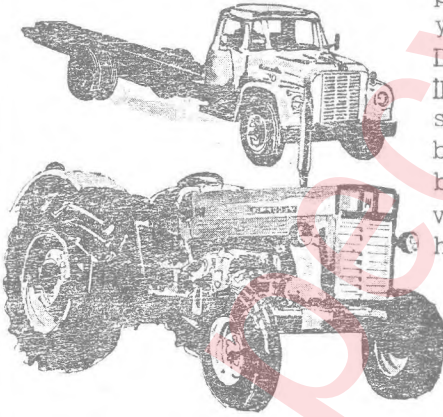
4. Yıl 1971

INTERNATIONAL, traktörü, kamyonu, değişik modeldeki iş makineleri, pamuk toplama makineleri, yükleyicileri ve çekicileri ile Dünyada ve Türkiye'de önderdir.

INTERNATIONAL satış sonrasında da güler yüzle süren bakım ve onarım hizmetleri, bol orijinal yedek parça stokları, ve gezici servisleri ile her zaman, her yerde hizmetinizdedir.

International en güçlü yatırımdır
International alın
geleceğe güvenle bakın

İmalatçı firma

**TÜRK
OTOMOTİV
ENDÜSTRİLERİ A.Ş.**

TOE ve MAT Ordu Yardımlaşma Kurumu'nun (OYAK) iştirakidir.

Türkiye Genel Distribütörü:

**MOTORLU
ARAÇLAR
TİCARET A.Ş.**

Merkez 4. Levent Tel. 64 49 90-91-92
Telex: 26239 İSTANBUL